

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ГОДИНА 4

БЕОГРАД 1935 ГОДИНЕ

КЊИГА 2

V РЕДОВНИ САСТАНАК

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ДРЖАН 19 ЈУЛА 1935 ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ

ПРЕТСЕДАВАЛИ:

ПРЕТСЕДНИК

СТЕВАН ЂИРИЋ

ПОТПРЕТСЕДНИЦИ:

ФРАЊО МАРКИЋ и Др. ЈОСИП РЕЖЕК

СЕКРЕТАР

МУСТАФА А. МУЛАЛИЋ

Присутни г. г. Министри: Председник Министарског савета и Министар иностраних послова др. Милан М. Стојадиновић, Министар унутрашњих послова др. Антон Корошец, Министар саобраћаја др. Мехмед Спахо, Министар без портфеља др. Шефкија Бехмен, Министар пољопривреде Светозар Станковић, Министар социјалне политике и народног здравља Никола Прека, Министар трговине и индустрије др. Милан Врбанић, Министар правде др. Људевит Ауер, Министар физичког васпитања народа Мирко Комненовић, Министар шума и рудника Игњат Стефановић, Министар без портфеља Ђура Јанковић, Министар просвете Добривоје Стошовић, Министар финансија Душан Летица, Министар грађевина Милош Бобић.

ПОЧЕТАК У 16 ЧАСОВА

САДРЖАЈ:

Пре дневног реда: 1 — Читање и усвајање записника IV редовног састанка.

Дневни ред: Претрес у начелу предлога закона о буџетским дванаестинама за месеце: август, септембар, октобар, новембар и децембар 1935 године и јануар, фебруар и март 1936 године и накнадним и ванредним кредитима уз буџетске дванаестине за месеце: април, мај, јуни и јули 1935 године и уз буџет државних расхода и прихода 1934/35 године.

Говорници: Министар финансија Душан Летица, Извештач већине Никола Соколовић, Извештач мањине Боривоје М. Ђурић, др. Јосип Рогић, Јеремија П. Протић, др. Војислав Дошен, Војислав Лазич, Мита Димитријевић, Милан Вукићевић.

Председник Стеван Ђирић: Отварам V редовни састанак Народне скупштине. Записник данашње седнице водиће секретар г. Мустафа Мулалић. Изволите чути записник прошле седнице.

Секретар Мустафа Мулалић прочита записник IV редовног састанка.

Председник Стеван Ђирић: Има ли ко од господе народних посланика какву примедбу на записник? (Нема). Примедаба нема, објављујем да је записник примљен.

Прелазимо на дневни ред. На дневном је реду: Претрес у начелу предлога закона о буџетским дванаестинама за месеце: август, септембар, октобар, новембар и децембар 1935 и јануар, фебруар и март 1936 године и накнадним и ванредним кредитима уз буџетске дванаестине за месеце: април, мај, јуни и јули 1935 и уз буџет државних расхода и прихода 1934/35 године.

Има реч Министар финансија г. Душан Летица.

Министар финансија Душан Летица: Господо народни посланици, предлог буџета за 1935/36 годину, предат Народној скупштини 19 новембра 1934 године, није могао бити предметом расправе и решења у Народној претставничтву. Разлог је

томе распуст Народне скупштине, извршен 6 фебруара 1935 године.

У међувремену, између распуста пређашње и састанка ове Народне скупштине измакла је и стара, а настала нова буџетска година. Престао је да важи стари, а није још донет нови буџетски ред.

За овакве случајеве, кад је Народна скупштина распуштена, а није решила нови буџет, Устав предвиђа, да се буџет протекле буџетске године Указом може продужити за четири месеца. Ово је и учињено Указом од 11 марта ове године.

Истеком ове четири дванаестине крајем овог месеца, поставља се поново питање државног финансирања за наредне месеце, све до краја законске буџетске године. Два су нам пута за решење тог питања била отворена: донети потпуно нови предлог буџета, или поћи опет путем дванаестина. Краљевска је влада изабрала овај други пут. За доношење предлога новог буџета ова Краљевска влада није имала времена, да се упушта у овакав опсежан законодавни задатак а ни Народно претставништво не би било у могућности да га до краја овог месеца савлада.

С овог разлога, а на основу чл. 103 Устава поднео сам Народној скупштини предлог Закона о буџетским дванаестинама за осам месеци од августа ове све до краја марта наредне године. Са ове досадашње четири дванаестине, и наредних осам, за које стављам овај предлог, обухватиће се временски цела наша законска буџетска година и тако створити могућност лакшег њезиног обделавања у завршном рачуну.

Предлог Закона о буџетским дванаестинама обухвата у рачунском делу четири групе излагања. Прва се тиче финансирања државних потреба од 1 августа 1935 до 31 марта 1936 године; а на основу државног буџета за протеклу буџетску годину. Од 6.780,833.865.32 динара, колико износи кредит осмомесечне квоте прошлогодишњег буџета, пада на администрацију 4.609,569.560.— динара, а на привредна предузећа 2.171,264.305.34 динара.

У другој групи изложена су повећања, која се јављају према прошлогодишњем буџету. Она су настала накнадним и ванредним кредитима одобреним за цео период времена од 1 априла 1935 до 31 марта 1936 године у суми од динара 291,485.396.— На прве четири дванаестине пада од тога 66,163.827.— динара, а на ових осам 225,321.569.— динара.

У трећој групи обухваћена су смањења према буџетској 1934/35 год., за цео период од 1 априла 1935 до краја марта 1936 са 148,012.213.— динара. На партије буџета 1934/35 год. које су потпуно укинуге, пада од тог 5,463.827.— дин., а остатак на оне, које су само смањене у односу на време од 1 августа 1935 до 31 марта 1936.

Најзад, у четвртој групи излагања у рачунском делу предлога показана су решења Министарског савета по чл. 131 Закона о државном рачуноводству са вредношћу од 49,509.619.60 дин. Толико износе повећања извршена на рачун и за време прошле буџетске године.

Потпуно је оправдано запитати се, чему су ова буџетска повећања била намењена, и чему се она намењује сад, с обзиром на наредних осам дванаестина? Каква је потреба јавна тражила, да

се одобравају поврх буџетских још и накнадни и ванредни нови кредити?

Ако их и кад их боље упознамо, видећемо, да су ова повећања израз дужног старања у циљу, да се у границама оронуте господарске наше снаге основне потребе државног организма обезбеде. Ту су неодложне потребе наше народне одбране; ту су потребе одржавања и јачања нашег саобраћаја копненог, поморског и речног.

Јавној нашој настави, а посебно основној, обезбеђени су нови релативно знатнији кредити. Исто тако предвиђени су и потребни износи за вршење службе наших државних зајмова и текућих већ насталих обавеза.

Кад упоредимо укупну вредност свих дванаестина, за цео период од 1 априла ове до краја марта наредне године, са вредношћу прошлогодишњег буџета, увећаног са накнадним и ванредним кредитима, показује се за овај нови буџетски период повећање у 93,963.563.40 динара.

Како и чиме ћемо да покријемо овај вишак потреба? Предлог закона не поставља захтев да се уводе нови терети или да се појачавају постојећи, да би се овај вишак покрио. Напротив, у свом § 6-ом одређује, да се ти издаци имају да покрију из уштеда у буџетским расходима и вишкова у буџетским приходима. Другим речима: државна администрација упућује се на ванредно економисање са одговарајућим квотама буџетских кредита, пренетих из прошле буџетске године. У овом правцу упутиће се рад, око коришћења буџетских кредита, у целокупној нашој администрацији, и убрзо ће се предузети потребне мере, да се буџетска равнотежа потпуно обезбеди и одржи за све време важења тражених дванаестина.

Финансијска политика ове Краљевске владе, у ствари је наставак оне финансијске политике, коју је повела њезина претходница. Она се стварно спроводи већ од почетка ове године, кад јој је ударио темељ и пдвукао основне линије садашњи Претседник Краљевске владе г. др. Милан Стојадиновић, онда у својству носиоца финансијског ресора у претходној Краљевској влади.

Дух нове финансијске политике, инаугурисан после једног периода фискалног притиска и фискалне претераности, провејавао је из сваке нове финансијско политичке мере. Све се креће ка сређивању тешких привредних односа, ка олакшавању обавеза јавног карактера, ка оживљавању и придизању дуготрајном кризом оштећене народне привреде.

Јануара ове године Уредбом је ликвидован револвинг кредит Народне банке у висини од 314 милиона фр. франака. Не дирајући, ни у колико, у фактично стање вредности динара, овом операцијом ослобођена је наша привреда једне тешке обавезе, да иностранству плаћа на име камате око 30 милиона динара годишње. Оволико нас је годишње коштало вођење у књигама и показивање пред јавношћу једне прсте фикције о потпуном законском покрићу динара. У рачунима и својим објавама Народна банка данас води и отворено показује фактично покриће. Овом операцијом, која нас је ослободила једне знатне обавезе према иностранству, омогућено је било спуштање каматне стопе, а у даљим консеквенцијама и доношење садашње Уредбе о максимирању камата.

У циљу лакших прибављања нужних средстава за опште и привредне потребе, потребно је

било рад великих државних и државом привилегисаних банака координирати и довести га у склад са општом кредитном и привредном политиком Краљевске владе. У ту сврху — поред нашег емисионог народног института, — пренете су из надлежности других ресора у ресор Министарства финансија, Државна хипотекарна банка, Поштанска штедионица и Привилегована аграрна банка.

Само уз тесну сарадњу ових завода могло се, без напора, без апела на ширу нашу публику, обезбедити пласирање првог дела средњорочних обавеза од 1 милијарде динара за извођење јавних радова. Преко ових радова, који су већ у покрету, можемо очекивати, да ће се нешто ублажити ударци и последице привредне кризе. Стварањем могућности рада, биће и зараде, а где је зараде биће више потрошка и промета, дакле и привредног живота. И, што више и дуже будемо у стању, да у опште јавне продуктивне радове улажемо, утолико ћемо више уз остале мере, проширивати круг јачања наших орозулих привредних снага и успособљавати их, да без веће штете издрже до осветка нових добрих суседских господарских односа међу народима. Сконцентрисавање ових великих наших кредитних институција, у надлежност Министарства финансија, има дакле и имаће велико своје значење и улогу у државно-финансијским и народно-привредним задацима.

Разрез течевине извршен према одредбама § 7 добро познате пореске законске новеле из године 1934, почивао је у добром делу на фиктивној пореској основици. Основним принципима нашег пореског закона опречан, овакав разрез није се смео извршити, пре но што се у њему не изврше праведне исправке. У том циљу, предузете су биле и мере да се путем делимичног почека, до решавања поднетих жалби, порески обвезници сачувају од присилних егзекутивних мера.

Порез на оранице, као главну културну врсту у пољопривреди, и на винограде, где се јављају као монокултура, зимус још спуштен је за 20%. Годишње пореско задужење нашег земљорадника спуштено је овако за пуних 100 милиона динара. У крајевима где је извршен нови катастарски премер, брисане су и пореске разлике, које су се јавиле према разрезу по подацима првобитног катастра. (Војислав Лазич: Али то је Влада г. Богољуба Јевтића урадила а не Влада г. др. Милана Стојадиновића). И, ове брисане пореске разлике, значе за државну благајницу одрицање од 50 милиона динара прихода.

И, кроз овогодишње бановинске буџете спроведен је низ разноврсних олакшица, у оквиру јавних дажбина. Прирез бановински у већини бановина знатно је спуштен, цео низ такса или је укинут или су им стопе спуштене, а трошарине на погонска средства избрисане. Делимична накнада за овако настале губитке у буџетским приходима нађена је увођењем нових, и уопштавањем већ понегде уведених трошарина, које потрошачкој публици неће доносити неке осетније издатке. Привредна и народно-одбранбена потреба јачања аутомобилског парка тражила је да се укину и таксе, које су отежавале поседовање ових толико потребних нам превозних сретстава.

Господо народни посланици, овако утврђеним правцем наша финансијска политика продужује се и јасно оцртава и у овом законском пред-

логу о буџетским дванаестинама. Један низ корисних одредаба, које су у њему садржане, биће несумњиво у нашем привредном животу запажене и подвучене.

Под ударцима привредне кризе попуштају, и бележе осетне штете и старе господарске јединице. Нове, које смо створили после Уједињења, из националних побуда, баш кад су једва почеле да се опиру о своје младе господарске снаге, бацила их је привредна криза унатраг. Краљевска влада овим законским предлогом жели им прискочити у помоћ, и скинути са наших колониста пореско бреме још за неко време, да би се лакше могли одупирати недаћама, којима их притискује ово критично господарско време, и из њега изићи спремни, да продуже у својим насељима своју националну мисију.

У истом циљу, и да би се исправиле раније административне погрешке, извршиће се поновни стручни преглед пашњака и шума у црногорским и у јужно-србијанским областима, и укинута са њих она пореза, која им је без стварног основа наметнута.

Поред ових посебних олакшица, које се тичу само одређеног краја или извесне скупине земљорадника, Краљевска је Влада овог пута пошла још даље и имала пред очима целокупну нашу земљорадњу, која због светске господарске кризе за свој мукотрпни рад не налази ни најумереније награде. Мада је зимус већ, за ову годину, на име пореског растерећења земљорадње, жртвовано 100 милиона динара, овог пута, донела је Краљевска влада одлуку, да се за наредну пореску годину земљарина спусти за пуну трећину од нормалне пореске квоте, (Бурно пљескање), у колико су у питању оранице и они виногради, где су они једини извор прихода земљорадника. Поред већ поменутих 100 милиона, овим новим попустом, годишње задужење земљарином спустиће се за 166 милиона динара. А, кад упоредимо основну земљарину, како је утврђена и разрезана прве године по доношењу нашег пореског закона, видећемо да је она одонда спуштена за пуних 50%.

Поред ових олакшица, које ће имати своје дејство на висину самог задужења земљарином ове и наредних година, Краљевска је Влада хтела да се олакшају и порески дугови нагомилани ранијих година, и то за оне, које господарска криза највише притискује, за земљораднике и ситне занатлије по селима. У том циљу, стављена је у законски предлог и одредба, да се за порез на земљиште, који је остао неисплаћен до краја 1932, дозвољава отплата, која за релативно веће дугове достиже чак и 15 годишњи рок.

За овај час, у коме смо, све ово је збиља један тежак напор, који се и овог пута чини на рачун прилива државне благајнице. Ипак, ова жртва, која ће се морати поднети на другој страни, сносиће се у толико лакше, у колико више буде од користи нашем селу и нашем земљораднику. Кад нам село наше буде опет господарски снажно, биће снажнији и јачи и сви други редови народа. Обратио стање, сиромашно на селу, а где живи 80% народа, а добро у граду где живи далеко мањи остатак, кућа је на песку, која се може сваки час срушити. Данас све наше снаге, све наше хтење морамо упутити подизању и снажењу нашег најглавнијег државног основа, нашег села.

Живећи у времену, кад се преузетим новчаним обавезама, по правилу само са муком може да удовољава, ваљало је узети у заштиту и оне, порески уредне повериоце, који нису у могућности да дођу до својих каматних потраживања. Ту пореску заштиту обезбеђује им законски предлог, до тад и толико, до кад и у колико остваре своја потраживања.

Ни обвезници течевине неће одсад плаћати каматни порез од оних својих пословних потраживања, која нису обезбеђена хипотеком, или нису у депоу код ког предузећа обавезног на јавно полагање рачуна.

И, у оквиру друштвеног пореза извршене су нормативне репарације понајвише у циљу, да би се рестаурирало пореско правно стање пре фебруарске новеле 1934 г. Норме донете овом новелом у многим су спутавале рад односних предузећа. Ми смо међутим сада решили да вратимо на снагу раније прописе и раније административне надлежности. Тиме смо дали могућност предузећима, обавезним на јавно полагање рачуна, да отворено цене саставне делове своје имовине, да по овима чине господарски разумљиве отписе и резервисања, али да о свему томе упознају и надлежну пореску власт.

Ако би се и поред тога у раду којег предузећа чиниле какве књишке операције утајивачке природе, законски предлог утврђује за тај случај постојање пореске утаје, ма и не било могућности да се докаже у сваком случају зла намера и свесност рада, које закон иначе поставља, као главне критерије пореске управе.

За мање и средње пореске обвезнике, доносимо овог пута и знатна олакшања у екзекутивним трошковима. За пореске дугове испод 10.000 динара они се сад спуштају за свих 50%. Најмања њихова мера која је досад била 10 динара, сад се спушта чак и на један динар. Спуштање баш ове минималне мере екзекутивних трошкова на 1/10, осетиће се нарочито на селу, где новац има релативно највећу вредност, и где се издатак у 10 динара тешко осноси.

Обвезници течевине опраштају се овим законским предлогом са добро познатим § 7, и његовим минималним пореским основицама, које су у нашој јавности изазивале толико живих протеста. Поступак порески враћа се потпуно у пређашњи законски колосек. А, да би се фискални интереси државе довољно обезбедили пред најобјективнијим оценама појединих пореских одбора, морао се за чланове пореских одбора поставити принцип паритета, задржавајући место претседника за државнога претставника. Интереси државне благајнице у досадашњој композицији пореских одбора остали су неоправдано незаштићени. Онима који су дужни давати остављено је, да сами одлуче колико ће да дају. Збиља, редак случај поверења, који је изузетно код нас указан једној групи пореских обвезника. Дано поверење, међутим, обрнуло се у пракси врло често у противноме смеру, а на штету државе. Очекивање обратне ситуације, и неке реторзије на штету обвезника у новој композицији одбора потпуно је неоснована претпоставка. У новом одбору оцене ће се вршити према стручном мишљењу стручних чланова његових, а не више према мишљењу делегата политичких општина. Уосталом, није улога ни једног члана пореског одбора да штити ма чије субјективне ин-

тересе. Чланство у одбору место је поверења са часном дужности арбитра у односу између јавноправног интереса државне заједнице и јавноправне обавезе грађана. Ни бирани ни постављени чланови одбора, са овог терена објективних арбитра не смеју да одступају, а најмање сам претседник одбора. Са овако схваћеном дужношћу, рад нових одбора, биће благотворан, и само оваким радом можемо да очекујемо, да ћемо ближе прићи ка постулату пореске равномерности, а у послетцима и ка разграђивању пореских стопа. У доказ својих најбољих намера, пореска ће администрација настати да се и међу члановима одбора, које поставља власт, по могућности нађу и поставе појединци из реда пореских обвезника.

У циљу одржавања и јачања радиности у круговима ситнијих трговаца и ситнијих занатлија као и у циљу јаче пореске равномерности јавља се и нови порески додатак на течевину. Држава на њему нема баш никаквог фискалног интереса. Очито је, да велике радње са многоврсном робом или са више продавница имају могућност веће зараде по природи своје посебне организације, због свог великог промета и својих уштеда, које остваре на општим трошковима. Овим пореским додатком који се удара по промету, а не по заради, жели се и хоће та већа зарада и посебно порески да обухвати, и створи учирење и уверење међу осталим обвезницима течевине да је и код ових радња, изузетно широког опсега, порезу подложни приход порески потпуно обухваћен.

Да би се олакшало подизање јавних складишта, нарочито за жито, и земљорадницима пружио могућност црпљења кредита на основи жита унетог у складиште, спушта се овог пута чак на 1/10 сада врло висока такса за подизање оваквих складишта.

У низу ових финансијских мера, потребно је да напоменем и одлуку Краљевске Владе, која се односи на санирање прилика наше главне државне благајне. Земље са слабо развијеним новчаним тржиштем, као што је наша, тешко имају могућности да створе својим државним трезорима константан обртни капитал, који треба да служи потребама у пасивним месецима. Да би се ова потреба задовољила Министарство финансија је још од 1927 г. створило код Поштанске штедионице неколико кредита, који су коришћени у моментима прешних потреба Главне државне благајне. Сви су ови кредити закључивани као привремени са обавезама да буду ликвидирани у извесним одређеним роковима. Међутим, стање државне благајне даљим током времена није дозвољавало, да се позајмице онако исплате, како је то било предвиђено. Место тога, прављене су непрекидно даље, све до долазка Краљевске владе од 20 децембра 1934 године нове и нове позајмице које су сливане у извесне скупне текуће рачуне. Краљевска влада је, водећи рачуна о интересима Главне државне благајне, својим решењем од 22 маја 1935 године, учинила један одлучан потез за санирање прилика наше државне благајне. Она је тај дуг у суми од 600 милиона динара, консолидовала код Поштанске штедионице са амортизационим роком од 50 година и 5% интереса. Оваквим решењем појачан је положај Главне државне благајне. Она ће сад моћи у пасивним месецима нешто лакше да одговара својим обавезама, јер ће имати да подноси само те-

рете редовних буџетских расхода, а не и летећег дуга.

У циљу одржавања, проширења и јачања нашег саобраћаја, улагаће се на рачун саобраћајних прихода врло знатне суме за извршење потребних радова и оправака, а узмеће се и посебни зајам од 300 милиона динара за обнову инвестиционих објеката и возног парка државних железница.

Посебна већа финансијска средства предвиђамо за обнову, уређење и јачање нашег речног саобраћаја. Нарочито је овде важно подизање и уређење савског пристаништа.

Не мање важна је и одредба да се опет васпостави Министарство пошта и телеграфа. Не можда због каквих личних разлога, но због живе потребе коју доносе време и прилике. Велики број врло важних питања по државне и привредне и народно одбранбене интересе, чекају на решење у овом ресору. Као једно огромно одељење, међу другим огромним одељењима ресора Министарства саобраћаја ова важна и рентабилна државна установа, осећала је ову тежину недостатка у организацији своје службе.

То би биле у главном мере, којима се Краљевска влада на финансијском и економском терену послужила и служи, у вршењу у декларацији својој постављеног задатка.

Међутим, кад се овај законски предлог пажљивије прелиста, лако је видети, на свакој страници његовој опсежност деловања и намера Краљевске владе и по свима осталим гранама јавне управе, посебно у просветном и социјалном правцу.

У безводним крајевима Краљевине Југославије од давнина још стоји отворено, нерешено горуће питање снабдевања здравом водом тамошњег нашег народа. Оно је само спорадично и местимично решавано, али у основно и систематско решавање његово није се до сад улазило. Ова Краљевска влада жели да приступи и томе горућем питању, предлажући у ту сврху закључење посебног зајма од 50 милиона динара.

Ми смо вољни, да приступимо ревизији и побољшању стања наших ратних инвалида, који су личним жртвама својим полагали темеље ове државе.

Нови финансијски напори учињени су и за подизање наше просвете, а нарочито за нашу основну наставу.

Законски предлог о буџетским дванаестинама доноси нам још једну исто таку важну одредбу. Њезина појава није новина а диктују је прилике и време у коме живимо. Већ у прошлогодишњем финансијском закону Министарски савет је добио овлашћење да може доносити уредбе са законском снагом у циљу сређивања и олакшања економских прилика у земљи и уопште у циљу унапређења привредне делатности. Умесност и корист од ове одредбе наша земља имала је прилике да већ осети. У обиму овог законског предлога изложене су 22 уредбе које су донете од почетка ове године. Мада се оваквим начином доношења законских норма несумњиво поткрада доста грешака, које би се у редовном законодавном поступку лакше избегавале; мада се оваквим законским уредбама предмети и питања које оне обрађују, често пута недовољно јасно и недовољно обимно решавају, практиковање оваквог законодавног рада диктују данашње прилике, диктују их потребе данашњег

времена и у другим парламентарно супериорнијим државама. С једне стране, спори парламентарни механизам, и с друге стране, хитна потреба за решавањем отворених проблема, проблема који се сваки час убацују у филм који развија пред нама време у коме живимо. Поред социјалних и економских проблема који се данас стављају пред цео свет, дакле и пред нас, ми имамо и својих посебних унутрашњих проблема и питања за које се тражи првенство, за које се тражи хитност у решавању. Сама природа проблема и множина интереса, који се у њима укрштају траже за њихово брже, а што правилније решење један форум нешто покретнији, гипкији но што је Народна скупштина у свом саставу. У скупину ових наших посебних питања, које треба овим краћим поступком да се брже реше, спадају и нарочито унутрашња политичка питања, а то су питања реформе у обиму закона о изборима народних посланика, закона о удружењима, зборовима и договорима и закона о штампи. Законски предлог о дванаестинама тражи за решење ових трију питања компетенцију за Министарски савет, али са резервом да се са решењем Министарског савета сагласе и нарочити одбори, које ће из своје средине одабрати Народно претставништво.

Нека ми је дозвољено поменути овде још једну одредбу законског предлога, која се тиче реформе и досадашње техничке израде државног буџета. Уредба о техничком саставу буџета из 1927 године стала је на гледиште плуралног система буџета, одвајајући буџете државних привредних предузећа од буџета администрације. Поводећи се за овим системом, поменута уредба није водила рачуна о циљу и улози појединог привредног предузећа. А управо у томе погледу, наша државна предузећа много се разликују. Уредба је сва државна предузећа, како она од општег интереса, на пр. саобраћај, поште, тако и она од чисто приватног интереса, као што су фабрике шећера, сврстала у исти систем, свела их у исту категорију са државним лечилиштима и народним позориштима. Сем тога прегледност садашњег буџета, који је рађен по поменутој уредби, у својој најважнијој карактеристици, у укупном збиру своје, тешко је приступачан и стручњацима. Ту је потребно обавити читаву једну рачунску радњу, да би се добио укупан и коначан збир државног буџета. А буџет треба да буде прегледан, јасан и отворен, а кад је јасан и отворен он је и искрен. Сви ови разлози скупа, диктују да се техничкој изради буџета даде јединствена целина. Услед тога, а и због чисто техничког разлога, одложено је и ступање на снагу новог закона о државном рачуноводству до 1 априла 1937 године.

Индекси наше привредне делатности за четири месеца ове године, показују да се процес оздрављења наше привреде може остварити само постепено и полако, јер је депресија ранијих година била врло дубока. Може се забележити као и повољан знак мало ублажавање диспаритета између цена пољопривредних и индустријских производа. Априла текуће године индекс пољопривредних производа износио је 58.9 а индустријских 65.3, док је прошле године бележио 52.1 према 69.3. Међутим, унутрашња трговина бори се још увек са великим тешкоћама. Криза банкарства још је у пуној снази. Спољна трговина је забележила у овој години извесне успехе који се

огледају у њеном порасту и по вредности и по количини. За првих пет месеци ове године извезено је за 53.015 тона по количини и за 181,911.360 динара у вредности више него прошле године. Увезено је више за 11.333 тона у вредности од 36.316.177 динара. Биланс се салдира вишком од 68,000.000 динара док смо прошле године за исто време имали пасиву од 78,000.000 динара.

Ипак, неумесно би било веровати, да је стање наше привреде добро, и да она без тешкоћа може подносити терете својих обавеза. Депресионо стање у нашој народној привреди продужава се и у 1935 години. Само за разлику од претходног периода у овој години се прешло из фазе пасивне одбране, у активну борбу са кризом. Смишљена, планска комбинација финансиских мера и мера за оживљење наше народне привреде, о којима је већ било речи јасно сведоче, да је Краљевска влада озбиљно приступила обнови југословенске привреде.

Валутна политика Краљевске владе обележена је у њеној декларацији чувањем вредности народног новца. У ово неколико речи обухваћени су сви интереси нашег националног господарства у односу на значај и улогу нашег новца у њем.

Краљевска влада је раскрстила са извесним штетним и скупим илузијама, које су нашу националну монету приказивале у неверној светлости. Избегавајући и начелно одбацујући сваки инфлациони експеримент, Краљевска влада је познатим мерама много учинила за оживљење нашег кредитног тржишта. Валутне реформе које је извела Краљевска влада, пречишћавајући биланс наше Народне банке, и заводећи реално котирање динарског курса наишле су на одобравање и правилно разумевање, не само у нашој земљи него и у иностранству. Наши инострани повериоци схватили су, да стабилност народног новца није у питању, и да су предузете мере у сагласности колико са здравим разумом, толико и са интересима националне привреде и државних финансија. Због тога, не само да је динар на међународној берзи остао кроз све време савршено чврст, него и показао тенденцију снажења. Међутим, као што не постоји намера Краљевске владе да се динар слаби, тако исто не постоји ни намера, да се он у вредности повећава. То је гледиште на коме ће се и у будуће остати. Ублажавањем девизних прописа, завођењем што је могуће либералније кредитне политике, настојаће се, да динар сам нађе своју праву реалну равнотежу. Та равнотежа, не сме бити лабилна ни фиктивна. У њој треба да се изражава утицај и сразмера свих оних привредних и финансиских фактора, од којих зависи његов курс. Према овоме политика Краљевске владе у погледу наше националне валуте одређена је и јасна.

Завршавајући овако своја излагања и погледе о важним моментима законског предлога, кога имате пред собом, ја Вас молим, господо народни посланици да га изволите усвојити и одобрити, тим пре, што њиме треба да се задовољи један низ прешних, важних, чак и виталних потреба наше државе и народа.

Краљевска влада је на делу свом досад, а и у непосредном контакту и раду са Финансиским одбором Народне скупштине показала и доказала, да су високи државни и народни интереси предмет њезиног непосредног старања и да мирно може да очекује вашу оцену оваквог њезиног рада.

На крају молим да, с обзиром на кратак рок који нас дели од 1 августа до кога времена треба да имамо свршен овај законски предлог, не само у Народној скупштини него и у Сенату. — молим да Народна скупштина, у смислу § 43 Пословника реши, да дебата у начелу заузме највише три седнице пленума Народне скупштине. Овакав поступак намеће се сам собом, али је он и у складу са самим карактером овог законског предлога, који није редован буџет, о коме се опширније дебатује по ресорима и са експозеима појединих министара, већ је то један законски предлог чије се хитно решавање истиче као неминовна потреба уредног финансирања државе. (Бурно одобравање и повици: Живео!).

Претседник Стеван Ђирић: Господо народни посланици, стављам на гласање овај предлог г. Министра финансија, т. ј. да ли је Народна скупштина вољна да, по § 43 Пословника, реши: да се начелна дебата заврши за три седнице. Они који су противни нека изволе устати, а који су за тај предлог нека изволе седети. (Већина седи): Већина је седела, објављујем да је Народна скупштина прихватила предлог г. Министра финансија. Према томе начелна дебата има се завршити у три седнице: данашњој, сутрашњој и прекосутрашњој седници.

Има реч извештач већине г. Никола Соколовић, да прочита извештај Финансиског одбора.

Извештач већине Никола Соколовић прочита извештај Финансијског одбора који гласи:

„НАРОДНА СКУПШТИНА КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ ФИНАНСИЈСКИ ОДБОР

Бр. 11

17 јула 1935 год.
у Београду.

НАРОДНОЈ СКУПШТИНИ,

I

Финансијски одбор Народне скупштине на својим седницама од 10 до 17 јула прегледао је и проучио упућени му предлог Закона о буџетским дванаестинама за месеце: август—март 1935/36 год. са накнадним и ванредним кредитима уз буџет дванаестина 1935/36 и уз буџет за 1934/35 годину о чему подноси следећи извештај.

Финансијском одбору је част нарочито истаћи, да је његов задатак и његова иницијатива приликом претреса законског предлога о буџетским дванаестинама била по нужди прилика ограничена не само временом, него и фактом, што су ове дванаестине по својој природи у тесној зависности од прошлогодишњег буџета.

Усвајајући у потпуности разлоге изнете од стране Министра финансија, због којих се Краљевска Влада определила за продужење државног финансирања буџетским дванаестинама кроз целу 1935/36 буџетску годину, Финансијски одбор је приступио свестраном проучавању поднетог законског предлога. Нови предлог закона о буџетским дванаестинама који се налази пред Народном скупштином, обухвата период финансирања на основу

државног буџета за 1934/35 годину за време од 1 августа 1935 до 31 марта 1936 г. са расходима у износу од 6.780,833.865.34 динара. Од ове суме на државну администрацију долази 4.609,569.560.— динара, а на привредна предузећа и установе 2.171,264.305.34 динара. Поред овог одговарајућег буџетског износа, предлог садржи и извесна повећања у виду накнадних и ванредних кредита за период од 1 августа 1935 до 31 марта 1936 године у износу од 242,018.348.— динара, као и смањења у износу од 148,012.213.— динара. Исто тако су овим предлогом одобрена извесна решења Министарског савета која терете буџет за 1934/35 годину у износу од 49,509.619.60 динара и повећања која терете буџетски период од 1 априла до 31 јула 1935 г. у износу од 66,163.827.— динара.

Финансијски одбор је предвиђене расходе смањено за динара 16,696.779.—, па сумирајући све износе повећања и смањења која обухвата предлог закона о буџетским дванаестинама излази, да стварно повећање овог буџетског периода од 1 априла 1935 до 31 марта 1936 године износи укупно суму од 93,963.563.40 динара. Овај се износ у главном распоређује на разделе Министарства војске и морнарице, Министарства просвете, Врховне државне управе, као и на отплату ануитета за обавезе усвојене у новом предлогу. Расматрајући ова повећања по партијама и позицијама Финансијски одбор је утврдио, да се она највећим делом имају сматрати као неопходна, јер резултирају из позитивног законодавства, или су израз настојања Краљевске Владе за побољшање наше привреде. Такви су сви они за јавне радове поред већ одобрених кредита за ову сврху.

При свему томе, Финансијски одбор са задовољством констатује, да се у овом законском предлогу огледа настојање за пореским растерећењем, које је отпочело пре неколико месеци, као и политика оживљења наше народне привреде, применом сходних мера. Тако, у области непосредних пореза, укида се познати § 7 пореске новеле од 18 фебруара 1934, чиме је учињен крај пореским незгодама, заснованим на опорезивању по спољним знацима, што је тешко погађало један велики део привредника, а без нарочите користи за државну касу. Тешкоће које су из тога настале биле су веће него ли корист која се је тиме добила. Продужена је за 15 година погодност оброчне отплате пореских дугова земљорадника и ситних занатлија. Сем тога, продужене су за пет година пореске повластице код земљарине добровољцима и колонистима, што је оправдано и привредно и социјално-политички. Проширењем обима ниже пореске стопе на ренте, очекује се бољи прилив страног капитала односно смањење његовог повлачења из инвестиција у нашу земљу. Предвиђена је такође рационалнија расподела за разрез самоуправних приреза код друштвеног пореза. Смањене су и казнене таксе на пореске опомене, које највећим делом погађају привредно најслабије пореске обвезнике. Порески додатак на течевину за велике радње које се баве и продајом на ситно, заведен је у интересу малих трговаца и занатлија. Смањењем таксе на складишта, дат је нов подстрек акцији за подизање силоса, који су од великог значаја за нашу пољопривреду и трговину. Обзиром на тешко стање у коме се налази наша пољопривреда, земљарина на оранице и винограде на апсолутно виноградском терену је смањена за даљих 13.33%, тако да укупно смањење од 1 јану-

ара 1936 износи једну трећину. Исто тако опрштене су све казне изречене према земљорадничким задругама и њиховим функционерима по кривицама таксеног закона.

Све ове мере Финансијски одбор поздравља и сматра да оне не претстављају завршну фазу у интенцијама Краљевске Владе ка пореском растерећењу и помагању привредне делатности. Заиста, с обзиром на стално смањење нашег националног дохотка последњих година, јавне дажбине би се морале у знатно већој мери прилагодити овоме дохотку и ослабљеној платежној моћи пореских обвезника. У сваком случају, попуштање фискалног притиска означава важан преокрет и несумњив напредак у пореској политици. Упоредо са овим императивно се намеће и коренито снижење државних расхода, коме безусловно Краљевска Влада треба да приступи приликом подношења буџета за 1936/37 годину, пошто се овај проблем буџетским дванаестинама не може решавати. У овом погледу Финансијски одбор нарочито очекује да се изврши растерећење Централне управе преношењем полова на бановинске самоуправе, што треба да доведе до ефективне штедње у државном буџету, а не до стварања двоструких функција и органа. Зато Финансијски одбор очекује од Краљевске Владе, да ће она у међувремену до израде наредног предлога државног буџета за 1936/37 годину предузети све потребне мере како у циљу реформе административног државног апарата, тако и у циљу оживљавања наше привреде, и да ће све те мере доћи до пуног изражаја у наредном буџетском предлогу, који ће у ствари, много више од овог законског предлога, претстављати финансијско-политички програм Краљевске Владе у току наредне буџетске године.

И поред свега настојања није се могло избећи да и у овај финансијски закон уђу одредбе које немају везе са самим буџетом. Треба настојати да се то избегава, а наше законодавство да се развија редовним законодавним путем.

У самом предлогу закона Финансијски одбор је у сагласности са Министром финансија учинио следеће измене и допуне:

II

У РАЧУНСКОМ ДЕЛУ ПРЕДЛОГА ЗАКОНА О БУЏЕТСКИМ ДВАНАЕСТИНАМА ЗА МЕСЕЦЕ: АВГУСТ, СЕПТЕМБАР, ОКТОБАР, НОВЕМБАР И ДЕЦЕМБАР 1935 И ЈАНУАР, ФЕБРУАР И МАРТ 1936 ГОДИНЕ И НАКНАДНИМ И ВАНРЕДНИМ КРЕДИТИМА УЗ БУЏЕТСКЕ ДВАНАЕСТИНЕ ЗА МЕСЕЦЕ: АПРИЛ, МАЈ, ЈУНИ И ЈУЛИ 1935 И УЗ БУЏЕТ ДРЖАВНИХ РАСХОДА И ПРИХОДА 1934/35 ГОД., УЧИЊЕНЕ СУ СЛЕДЕЋЕ ИЗМЕНЕ И ДОПУНЕ:

§ 2

А. ДРЖАВНИ РАСХОДИ

I РАЗДЕО — ВРХОВНА ДРЖАВНА УПРАВА

ГЛАВА III — ПРЕТСЕДНИШТВО МИНИСТАРСКОГ САВЕТА

Редовни расходи

Б. Материјални расходи

По парт. 24а (нова) Дотација Југословенском свинарском удружењу на име пензионог осигурања новинара

Дин. +500.000.—

V РАЗДЕО — МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ

ГЛАВА XLI — УНИВЕРСИТЕТИ

Редовни расходи

Б. Материјални расходи

По парт. 229 Снабдевање књижица, института и семинара:

Поз. 1 Университет у Београду
в) Технички факултет

У тексту свуда речи дин. и суме брисати. На завршетку овог става под в) место речи: „и повећати са дин. 514.300” ставити: „и повећати са дин. 61.021” Дин. —453.279.—

Ванредни расходи

По парт. 232 Университет у Загребу:

Поз. 3 (нова) Ануитет за Физикални институт филозофског факултета у Загребу (I рата) Дин. +266.500.—

Свега гл. XLI, смањити са Дин. —186.779.—

ГЛАВА XLV — СПЕЦИЈАЛНИ И ЗНАНСТВЕНИ ЗАВОДИ

Редовни расходи

Б. Материјални расходи

По парт. 250 Управни трошкови:

Поз. 3 Астрономска опсерваторија у Београду

Субпоз. друга: Одржавање инструмената, манипулативни трошкови итд., смањити са Дин. 5.000.—

Субпоз. четврта: Одржавање зграда и павиљона итд., смањити са Дин. 5.000.— Дин. —10.000.—

РЕКАПИТУЛАЦИЈА

Глава XLI — Университети Дин. —186.779.—

„ XLV — Спец. и знанств. заводи Дин. —10.000.—

Укупно V раздео Дин. —196.779.—

VIII РАЗДЕО — МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА

ГЛАВА LXVII — ДРЖАВНА ПРАВОБРАНИОШТВА

Редовни расходи

А. Лични расходи

По парт. 394а (нова) Награде:

У претпоследњем реду место: „95б” ставити: „84”

IX РАЗДЕО — МИНИСТАРСТВО ВОЈСКЕ И МОРНАРИЦЕ

Ванредни расходи

По парт. 431 — За набавке итд.

у другом реду место: „акту Пов. К.Б.бр. 2422 од 1-VII-1935” ставити: „решењу Министарског савета Пов. бр. 978 од 6-VII-1935”

XI РАЗДЕО — МИНИСТАРСТВО САОБРАЋАЈА

Саобраћајна привредна предузећа

а) УПРАВА ДРЖАВНИХ ЖЕЛЕЗНИЦА

Ванредни расходи

По парт. 12а (нова) За исплату потраживања фирме Рингхофер Верке а. д. итд. брише се Дин. —17.000.000.—

РЕКАПИТУЛАЦИЈА

I Раздео — Врховна државна управа Дин. +500.000.—

V „ Министарство просвете Дин. —196.779.—

XI „ Министарство саобраћаја Дин. —17.000.000.—

Укупно расходи Дин. —16,696.779.—

III

У погледу финансијских одредаба, Финансијски одбор Народне скупштине учинио је следеће измене и допуне:

§ 7

У другом ставу у другом реду после речи: „§ 12 тач. 6 ст. г)”, уметнути: „§ 21 тач. III)”,

У другом ставу трећем реду место: „48 став 1, 2 и 3” ставити: „48 став 1 и 2”:

§ 8

Под I) — Место речи: „Мења се и гласи:” ставити: „допуњује се”:

Под VII) — Брише се.

Под X) — Мења се и гласи:

„Овлашћује се Министарски савет, да може на исти начин донети и уредбе са законском снагом: о штампи, о удружењима, зборовима и договорима и о избору народних посланика за Народну скупштину, у сагласности са нарочитим одборима Народног претставништва, који ће се одбори образовати на начин предвиђен у § 17 Закона о пословном реду у Сенату, односно у Народној скупштини.”

А. Министарство финансија

1 Овлашћења за Министра финансија и одредбе за рачунску службу.

§ 10

Под 1) — У трећем и четвртном реду место речи: „и оправљати ове власништва” ставити „Државне хипотекарне”.

Додаје се нова тачка која гласи:

1 а) да у споразуму са Министром трговине и индустрије, рок од 10 година из чл. 117 ж) закона о уређењу Државне хипотекарне банке, који је продужен решењем Министра трговине и индустрије до 1 априла 1935 године може продужити до 1 априла 1936 године. Ово се продужење може везати за услове које ће одредити Министар финансија.

Под 2) — У претпоследњем реду после „1” ставити знак навода, а на крају после тачке ставити знак извода.

Под 4) — У трећем реду место: „7% и 8%” ставити: „8% и 7%”.

Под 4) — У ставу под а) у петом реду место „1932” ставити: „1923”.

Под 4) — У ставу под г) у петом реду на два места место: „Г. Д.” ставити: „Д. Г.”

Под 5) — У првом реду место: „1933” ставити: „1935” а место: „прописима” ставити: „приносима”.

§ 10 (нов) који гласи:

Овлашћује се Министар финансија, да из постигнутих уштеда по свима партијама буџета државних расхода, односно остварених вишкова прихода по свима партијама буџета државних прихода, по тражењу Министра просвете, може исплатити до 3,000.000.— динара за довршење већ започетих зграда народних школа у сиромашним крајевима.

Поделу ове суме вршиће Министар просвете у виду помоћи школским општинама.

§ 11 а (нов) који гласи:

Овлашћује се Министар финансија да може земљиште звано „Барско Поље” бесплатно уступити општини Барској у циљу планског подизања града, осигуравајући потребну површину на погодним местима за подизање државних зграда.

4 Одредбе о порезима, таксама, трошарини и царинама

§ 16

У последњем ставу у првом реду место: „ослобођене” ставити „ослобођење” а на крају брисати знак извода, а место тачке ставити запету и додати: „као и само насељеници у јужним крајевима, означени у чл. 8 став 7 Правилника за извршење закона о насељавању јужних крајева од 11 јуна 1931 године са његовим изменама и допунама од 24 јуна 1933 године бр. 50.520/VI б од 3-VIII-1933.

§ 19

Место четвртог и петог става ставља се:

Овом посебном пореском додатку подлежу:

а) она индустријска предузећа, која робу продају непосредно потрошачима преко својих филијала, продавница и комисионарских стоваришта или преко трећих физичких или правних лица;

б) она трговачка и занатска предузећа, која поред главне радње имају и филијале (продавнице) за продају робе непосредно потрошачима, а за која се по чл. 44 закона утврди да су већ опсега и да од целокупног свог пословања треба да буду опорезована у месту главне радње (централне);

в) сви велики магацини т. ј. она предузећа, која непосредно потрошачима продају многоврсну робу која по својој природи спада у разне производне и трговачке гране.

Не подлежу у опште овом посебном пореском додатку предузећа, која се баве производњом и продајом огревног материјала (дрва и угља), грађевног материјала, млинови, као ни новинска ни штампарска предузећа.

§ 25

Испред последњег става умеће се:

„Одредбе претходног става неће се примењивати, ако је капитал ставило на расположење предузеће које на подручју Краљевине Југославије плаћа друштвени порез”.

§ 27

Место шестог и седмог става ставља се:

Овом посебном пореском додатку подлежу:

а) она индустријска акционарска предузећа, која робу продају непосредно потрошачима преко својих филијала, продавница и комисионарских стоваришта или преко трећих физичких или правних лица;

б) она трговачка и занатска акционарска предузећа, која поред главне радње имају и филијале (продавнице) за продају робе непосредно потрошачима;

в) сви велики магацини т. ј. она акционарска предузећа, која непосредно потрошачима продају

многоврсну робу која по својој природи спада у разне производне и трговачке гране.

Не подлежу у опште овом посебном пореском додатку акционарска предузећа, која се баве производњом и продајом огревног материјала (дрва и угља), грађевног материјала, млинови, као ни новинска, ни штампарска предузећа.

§ 29

У другом ставу у првом реду место: „Опорезовање” ставити: „Опорезовању”.

§ 34

У трећем ставу у четвртном и осмом реду место: „прикрате” ставити: „прикривања”.

§ 39

У другом ставу у првом реду место: „помутњом” ставити: „пометњом”.

§ 42

У четвртном реду место речи: „у отказном року” ставити: „са отказним роком”.

§ 43

Додаје се нов став, који гласи:

„Показане разлике на порезу у корист пореских обвезника отписале се, а ако су већ наплаћене сматраће се као преплате”.

§ 44а (нов) који гласи:

Изузетно од прописа §§ 11, 13 и 17 Закона о непосредним порезима дозвољава се Задрузи за исушење југоисточног Срема да се може користити правом на повраћај (реституцију) пореза, ако у 1935 години поднесе за то прописну документовану молбу.

§ 44б (нов) који гласи:

Олакшање земљарине по уредби бр. 4200 од 2 фебруара 1935, одобреној овим законом у § 75 тач. 8), продужује се и за пореску годину 1936, с тим да се по чл. 1 исте уредбе катастарски чисти приход смањује за једну трећину.

§ 44в (нов) који гласи:

Погодност оброчне отплате пореских дугова до краја 1932 године, одобрава § 28 закона о изменама и допунама закона о непосредним порезима од 18 фебруара 1934 („Службене новине” бр. 41—X од 20 фебруара 1934), продужује се за пореске дугове земљорадника као и оних ситних занатлија који станују у местима за која важе одредбе тач. III чл. 37 закона о непосредним порезима, још за даље четири године, тако да се исти могу отплаћивати у току од 15 година почевши са 1934 годином.

§ 44г (нов) који гласи:

Овлашћује се Министар финансија, да раздужи порезом на приход од земљишта општине, села и приватне земљопоседнике у срезу Андријевичком за оне шуме и лашњаке, који су били спорни и налазили се под државном управом, а за време спора односно док су били под државном управом па до дана доношења судске пресуде, по којој су речена земљишта постала својина садањих власника.

§ 46a (нов) који гласи:

Опраштају се све казне изречене према земљорадничким задругама или њиховим функционерима, а по кривицама из Т.бр. 34 закона о таксама.

Б. Министарство правде

§ 47a (нов) који гласи:

Овлашћује се Министар правде, да може у сагласности са Министарским саветом, уредбом са законском снагом, извршити измене и допуне у закону о Исламској верској заједници Краљевине Југославије од 31 јануара 1930 године.

§ 47b (нов) који гласи:

Установљава се Срески шеријатски суд као посебно одељење среског суда I у Загребу. Срески шеријатски суд у Загребу спадаће под местну надлежност Врховног шеријатског суда у Сарајеву.

Установљава се Срески шеријатски суд као посебно одељење среског суда у Нишу.

Седиште шеријатског суда премешта се из Берана у Рожај.

Ђ. Министарство војске и морнарице

§ 54

Додаје се нова тачка која гласи:

7) Одредба ст. 1 тач. 3 § 270 Закона о чиновницима од 31 марта 1931 има се разумети тако, да војно-државни мајстори, који су били стално-непрекидно запослени у служби војске и морнарице у својству дневничара са дневном зарадом, а којима је тако прослужено време признато за напредовање по Закону о чиновницима и осталим државним службеницима прађанског реда од 31 јула 1923, имају се сматрати као стални дневничари, те ће им се тако прослужено време рачунати за одређивање количине пензије.

Е. Министарство грађевина

§ 57

Додају се нове тачке које гласе:

6) Овлашћује се Министар грађевина, да из ради део досадашњег државног пута од Руменке до Пашићева, у Срезу новосадском, а из кредита који му стоје на расположењу, но с тим, да се после извршења овога посла, досадашњи државни пут Нови Сад—Црно Брдо претвори у бановински I реда и преда Дунавској бановини на даље руковање и одржавање.

7) Прима се знању и одобрава решење Министра финансија бр. 20792/V од 15 јула 1931, са којим се је сагласио Претседник Министарског савета са бр. 3602 од 14 септембра 1931, по којем се на име накнаде за приватна земљишта узета за изградњу одбранбених насипа Дунавско-Тамишке водне задруге у Панчеву, сопственицима тих земљишта даје у власништво државно земљиште на подручју те Задруге и то у величини површине заузетог земљишта.

Овлашћује се Министар финансија да на исти начин може да обештети сопственике приватних земљишта узетих како за остале мелиорационе објекте поменуте Задруге тако и за израду др-

жавног пута Београд—Панчево на подручје ове задруге.

Изузетно од прописа § 36 закона о земљиним књигама извршиће се код територијално-надлежних општинских управа или градских поглаварстава по прописаном поступку оверавање потписа на исправама потребним у циљу земљишнокњижног преноса власништва како за узета земљишта тако и за земљишта дата у замену.

Ови правни послови ослобађају се таксе из тар. бр. 17 и 29 закона о судским таксама, а при законском поступку око извлашћења тих земљишта и при земљишнокњижном преносу неће се плаћати преносна такса по тар. бр. 42 закона о судским таксама ни по тар. бр. 17 односно 12 закона о таксама, као ни бановинске таксе.

§ 57a (нов) који гласи:

Овлашћује се Министар грађевина да у сагласности са Министром финансија може закључити код Државне хипотекарне банке зајам до 50,000.000.— динара за израду објеката у циљу снабдевања водом безводних крајева.

За извршење ових радова заинтересоване општине имају дати бесплатну радну снагу и потребно земљиште као и онај грађевински материјал којим располажу.

Зајам се има повлачити поступно према току извршавања радова а одговарајући анuitети за отплату овог зајма уносиће се сваке године у државни буџет.

§ 57b (нов) који гласи:

Овлашћује се Министарски савет да у споразуму са Финансијским одборима Народног претставништва на предлог Министра грађевина може прописати уредбу са законском снагом о овлашћеним инжењерима и архитектима, која ће заменити досадашњу привремену уредбу о оснивању инжењерских комора у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца К.М.Г.Бр. 27327 од 8 октобра 1924 и досадашњу привремену уредбу о овлашћеним инжењерима и архитектима у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца К.М.Г.Бр. 27362 од 8 октобра 1924.

§ 58a (нов) који гласи:

Овлашћује се Министар грађевина да у споразуму са Министром трговине и индустрије пропише потребне уредбе, правилнике или прописе:

а) за инсталацију плинских (гасних), водоводних и канализационих уређаја;

б) за инсталацију централног грејања паром, топлим водом и топлим ваздухом, као и проветравање зграда, а које инсталације врше инсталатери из § 23 ст. 1 тач. 81 и 82 Закона о радњама.

Ж. Министарство саобраћаја

§ 60

Тач. 3) у четвртом реду место: „између народног” ставити: „из међународног”.

Тач. 6) Брише се.

Тач. 15) На крају додају се речи: „а с тим у вези да се измени и чл. 11 Закона о уређењу Врховне државне управе од 31 марта 1929 године”.

Тач. 22) да може на поправке и уздржавање приморских лука утрошити приход лучких такса до висине од 10 милиона динара.

§ 61 мења се и гласи:

Овлашћује се Министарски савет да на предлог Министра саобраћаја и Министра финансија, а у споразуму са Финансијским одборима Народне претставништва, пропише уредбу са законском снагом о грађењу и уређењу Београдског пристаништа и унапређењу речног бродарства.

Овлашћује се Министар саобраћаја да на грађењу и уређењу првог дела Београдског савског пристаништа од Травничке улице до Града са целокупним пристанишним уређајем и потребним комуникационим објектима, као и на грађење Чукаричког зимовника може утрошити суму од 85,000.000.— динара, на грађење бродарске радионице 20,000.000.— и повећање државног учешћа у акцијском капиталу приватног речног бродарства суму од 5,000.000.— динара — укупно динара 110,000.000.—.

Овај се издатак има подмирити из зајма који ће се закључити код Државне хипотекарне банке у износу од 80,000.000.— динара и дотације од 15,000.000.— динара из државног фонда за јавне радове основаног код Државне хипотекарне банке чл. 10 Уредбе о извођењу јавних радова од 22 новембра 1934 године из дотације од 15,000.000.— динара из Општег калдрминског фонда који се води код Државне хипотекарне банке.

Закључени зајам код Државне хипотекарне банке у износу од 80,000.000.— динара има се исплатити на следећи начин:

45,000.000.— динара из Пристанишног фонда за грађење Београдског савског пристаништа, који се у ту сврху има основати из прихода од такса предвиђених у одељку VIII Т.бр. 303 Закона о таксама, пристанишних експлоатационих прихода и прихода од других пристанишних такса, које ће прописати Министар саобраћаја, као и из дотација за време од 15 година које ће се уносити у буџет Министарства саобраћаја у годишњем износу од 1,000.000.— и буџет Дирекције речне пловидбе у годишњем износу од 500.000.— динара.

35,000.000.— динара од прихода Општег калдрминског фонда.

§ 61а (нов) који гласи:

Друштво Хрватски Радиша као друштво Привредник ослобођавају се од поштарине у међусобном дописивању између друштвених организација и Средишњице, Средишњице и приватника, те друштвених организација између себе и то за све листове и тисканице до 2 кгр.

J. Министарство шума и рудника

§ 62

Додају се нове тачке које гласе:

7) да зграде и земљиште у Ивановом Селу, у којима је смештена Државна шумска управа, прода и од тога добивени новац непосредно употреби за куповину земљишта и зидање нове или куповања одговарајуће зграде у Грубишном Пољу.

8) да изузетно од прописа § 53 Закона о шумама погорелцима Вучинић села општине Српске Моравице среза Врбовског изда бесплатно дрво из државних шума у количини по овереном обрачуна потребне грађе за обнову изгорелих зграда.

9) да може по предлогу Информативне комисије и одобрењу Министарског савета извршити у корист граничних села или општина исправку границе ограничених државних шума, на које се држава још није убаштинила, када се то проучавањем на самоме лицу места покаже као неопходно потребно, с обзиром на потребе села или општине, шумске привреде уопште и државе. Информативну комисију образују два виша шумарска чиновника и надлежни шеф шумске управе. Поступак се отвара на молбу заинтересованог села или општине.

10) да може по одобрењу Министарског савета дозволити вођење спора о својини оним лицима, чија је кућа или зиратна земља остала после ограничења у државној шуми и којима држава није признала својину, и то за једну годину дана од дана ступања на снагу овог закона.

Сопственици могу доказивати право својине код редовног суда свима доказним сретствима предвиђеним у грађанском судском поступку.

Допуштени су као докази сведоци, без обзира на вредност имовине.

§ 62а (нов) који гласи:

Од оних шумских земљишта што су их имовне општине купиле од приватних великих шумских поседника, могу се по § 24 став 9 Закона о ликвидацији аграрне реформе на великим поседима од 19 јуна 1931 год. са свим његовим каснијим изменама и допунама у року од године дана од ступања на снагу овог закона, експроприсати површине до највише 25% тог шумског земљишта за потребе оближњих села или општина.

Поред тога овлашћује се Министар шума и рудника, да у споразуму са Министарским саветом, може у изузетним случајевима, кад то привредне прилике захтевају, појединим селима или општинама уступити у својину део државне шуме.

K. Министарство социјалне политике и народног здравља

§ 63 а

Тач. 6, постаје нов § 63 а, а у првом реду овог §-а почетна реч: „лица“ почиње са велико „Л“, а у трећем реду место речи: „Ослобођавају“ ставити: „Ослобађају“.

§ 63 б (нов) који гласи:

Овлашћује се Министар социјалне политике и народног здравља да у сагласности са Министарским саветом и Финансијским одборима Народне претставништва донесе уредбу са законском снагом о изменама и допунама Инвалидског закона од 4 јула 1929 године, са његовим изменама и допунама од 4 децембра 1929 и 18 септембра 1930 године.

III РАЗДЕО — ОСТАЛЕ ОДРЕДБЕ

§ 64

У трећем реду место речи: „законодавном влашћу“ ставити: „законском снагом“.

§ 64а (нов) који гласи:

Одлуке о пријему у државну или самоуправну службу нових чиновника или службеника, или

одлуке о унапређењу и разврставању таквих лица, могу се спремати тек када је надлежни орган констатовао да има слободно буџетско место и слободан кредит.

Државни и самоуправни чиновници и службеници који почев од 1 августа 1935 године буду спремали и подносили на одобрење надлежном министру или за то овлашћеном државном или самоуправном органу одлуке о пријему у државну или самоуправну службу нових чиновника или службеника или о унапређењу или о разврставању таквих лица без претходно у напред осигураног буџетског места и буџетског кредита и тиме проузроковали повећање државног или самоуправног буџета, одговарају солидарно за накнаду штете пред Главном контролом, ако за доношење таквих одлука недостаје претходно одобрено слободно буџетско место и претходно одобрени буџетски кредит, за пријем таквих лица у службу, односно за унапређење или разврставање. Одлука Главне контроле постаје извршна ако је у случају жалбе, одобри Касациони суд. Рок жалбе је 15 дана.

§ 65

Повлачи се.

§ 70

Додаје се нов став који гласи:

На терет слободног кредита одобреног по буџету за разврстане путаре могу се постављати путарски радници (дневничари) у свему по Уредби о службеним односима државних путара и њиховим припадностима М.Г.бр. 14632 од 21 маја 1929 године, с тим, да се не може прекорачити број и укупна сума кредита по буџету одобрена.

§ 71

Тач. 5) на крају првог реда после речи: „општина“ ставити запету, а у последњем реду после речи: „и“ ставити реч: „по“.

6) — У петом реду после речи: „и“ ставити реч: „по“.

Додаје се нова тачка која гласи:

8) Градске општине које нису донеле одлуку по ставу другом § 148 Закона о градским општинама могу те одлуке накнадно донети.

§ 72

Повлачи се.

§ 73

Мења се и гласи:

Примају се знању и одобравају:

I) Решење Министарског савета бр. 5955 од 3 јула 1928; решење Министарског савета Пов.бр. 238/VII од 22 новембра 1934; решење Министарског савета В.К.Бр. 1202 од 16 јануара 1935; решење Министарског савета Пов.М.К.бр. 344 од 14 фебруара 1935; решење Министарског савета бр. 164/II од 30 марта 1935; решење Министарског савета Пов.бр. 97/VII од 26 априла 1935; решење Министарског савета Пов.бр. 978 од 6 јула 1935;

II) Решење Министарског савета М.С.бр. 387 од 22 маја 1935 о консолидовању дуга Главне државне благајне код Поштанске штедионице;

III) Решење Министарског савета: број 10546/VII од 29 децембра 1934, бр. 1746/VII од 25

фебруара 1935 и бр. 3210/VII од 5 априла 1935, о наредбодавним, рачунополагачким и другим рачунским радњама по накнадама Краљевском Намесништву;

IV) Решење Министра финансија бр. 2201/VI од 18 јануара 1935 о продужењу издавања обвезница лутријске 2½% државне ренте за ратну штету;

V) Решење Министра финансија бр. 901/VII од 17 фебруара 1934 о закључењу зајма Градског поглаварства у Љубљани код Поштанске штедионице за регулацију реке Љубљанице;

VI) Решење Министра финансија бр. 157140/II од 9 новембра 1934 с тим да важи до 1 фебруара 1935 г., о регулисању прима од продаје железничких карата са друштвом „Путник а. д.“ из Београда;

VII) Решење Министра просвете Пов. О.Н.Бр. 769 од 1 септембра 1930 о оснивању приватне учитељске школе;

VIII) Решење Министра шума и рудника бр. 1310 од 7 јуна 1934 о позајмици из фонда за пошумљавање у износу од 2,500.000.— динара за ограничење државних шума и друге потребе;

IX) Решење Министарског савета бр. 5744 од 4 марта 1935 о позајмици из фонда за пошумљавање у износу од 2,500.000.— динара за ограничење државних шума и друге потребе;

X) Решење Министра шума и рудника број 27200 од 5 децембра 1932 о наплати 6% доприноса у фонд за пошумљавање;

XI) Решење Министра просвете П.бр. 45371/33 од 14 децембра 1933 о изради детаљних планова за подизање нове зграде Државне штампарије у Београду.

§ 75

Тач. 22) Повлачи се.

§ 77

У првом реду место речи: „до 1 априла“ ставити речи: „до 31 марта“.

IV

Финансијски одбор има част замолити Народну скупштину да изволи усвојити овај извештај.

Моли се Народна скупштина да овласти Господина Министра финансија, да може изменити редни број параграфа и ставова овог закона.

За известиоце одређени су г. г. Никола Соколовић и Др. Миле Мишкулин.

За известиоце мањине одређени су г. г. Никола Кабаљин и Боривоје Ђурић.

Претседник Финансијског одбора:

Др. М. Коџул с. г.

Секретар

Никола Соколовић с. р.

Чланови:

Драгиша Ј. Цветковић с. р.

Мих. Лукаревић с. р.

Др. Бранко Миљуш с. р.

Миле Мишкулин с. г.

Др. Новаковић Нико с. р.

Др. Мирко Косић с. р.

Михаило Стојадиновић с. р.
 Спира Хаџи-Ристић с. р.
 Др. Калуђерчић Бранко с. р.
 Јоца М. Георгијевић с. р.
 П. Иванишевић с. р.
 Петар Богавац с. р.
 Др. А. Veble s. r.
 Никола Зубер с. р.
 Боривоје Антић с. р.
 Прота Душан Суботић с. р.
 Др. Алекс. Мијовић с. р.
 Др. Ivan Lovrenčić s. r.
 Влад. Н. Казимировић с. р.
 И. П. Михаиловић с. р. (одваја се)
 Милош М. Рашовић с. р. (одваја се)
 Живота Милановић с. р. (одваја се)
 Бор. М. Бурић с. р. (одваја се)
 Ing. Nikola Kabalin s. r. (odvaja se)
 В. Ј. Ђорђевић с. р. (одваја се)
 Јеремије Протић с. р. (одваја се)
 Драг. М. Стојадиновић с. р. (одваја се)
 Др. Ур. М. Стајић с. р. (одваја се)
 Др. Милан К. Главинић с. р. (одваја се)

Господо народни посланици, у расправи законског предлога о буџетским дванаестинама за претстојећих осам месеци у овој буџетској години Финансијски одбор је у своме раду био у изузетном положају.

Народна скупштина је распуштена 6 фебруара о. г. непосредно после предлога буџета за 1935/36 годину у моменту када је Финансијски одбор требао да уђе у претрес тога предлога. Распустом Скупштине то је онемогућено, па је то и разлог да је буџет за 1934/35 год. морао бити Указом продужен за месеце април, мај, јуни и јули о. г.

Народна скупштина изабрана 5 маја састала се је почетком јуна, па је Краљевска влада поднела предлог о продужењу старог буџета за даљних осам месеци ове буџетске године. То је разлог да Финансијски одбор у своме раду није могао заузети став према буџету, јер он не постоји као самостална целина, а ни према финансијској ни економској политици Краљевске владе која је само кратко време на управи земље, већ само према начину на који је Влада предложила буџетирање за ових осам месеци.

Из ових разлога ни ја као извештач не могу улазити у анализу буџета, његове структуре и његових мотива, јер је то већ учинио и зналачки и стручно тадањи извештач Финансијског одбора г. Ото Гавриловић у буџетској расправи за 1934/35 год. Том приликом тај буџет је већ издржао и критику у Народној скупштини у буџетској дебати 1934 год., па нема потребе да се то сада понавља. Ја ћу се стога ограничити само на приказ онога што је Финансијски одбор учинио у претресу законског предлога о дванаестинама за ових осам месеци.

Економске прилике нашега народа, нарочито његовог најбројнијег дела, нашег земљорадника, нису се ни у чему промениле од момента доношења постојећег буџета па до данас. Теоретски, судећи по индексу цена, могло би се рећи да се

те прилике поправљају, али наш народ није тога још могао осетити. Напротив, овогодишња жетва нарочито у житородним крајевима није дала оне резултате који су се очекивали, па је тиме још више отежан рад и Народне скупштине и Краљевске владе на извођењу владиног економско-финансијског програма.

Поред свега тога, Финансијски је одбор у своме раду ушао у свестрану оцену прилика у земљи као и свију детаља законског предлога у колико се он разликује од рачунског дела постојећег буџета за 1934/35 год.

Одбор није затварао очи пред чињеницом да су економске прилике тешке, па је са тога становишта и посматрао предлог Краљевске владе у настојању да се он, што је више могуће, акомодира приликама.

Као што се види из експозеа г. Министра финансија и из одборског извештаја, расходи за ових осам месеци износе 6.780,833.865.34 динара од чега отпада на државну администрацију 4.609,569.560 динара, а на привредна предузећа и установе 2.171,264.305.34 динара. Повећања у виду накнадних и ванредних кредита за протекла четири месеца износе 242,018.348 а смањења 148,012.213 динара. Решењима Министарског савета створени су издатци од 49,509.619.— динара на терет целе буџетске године и 66,163.827.— на терет периода за прва четири месеца.

Предвиђене расходе Финансијски одбор је смањио за 16,696.779 па узевши у обзир и повећања и смањења, стварно повећање овога буџетског периода за претстојећих осам месеци износи 93,963.663.40 динара.

Накнадно одобрени кредити изазвани су били у главном тиме, што је прошла Народна скупштина у своме настојању, да расходе смањи до крајње могућности, често пута извршила компресију у толикој мери, да су се смањени износи показали као недовољни па су се морали накнадно повећавати. Поред тога као непредвиђени расходи показали су се и трошкови око избора за Сенат и Народну скупштину, који су вршени у току ове године. Сви ти издатци који нису били буџетом предвиђени морали су се накнадно одобравати и у смислу прописа члана 131 Закона о државном рачуноводству, па се због тога сада показују у рачунском делу као накнадни кредити.

Свој економско-финансијски програм Краљевска влада је обележила у својој декларацији од 4 јула, у којој је истакнуто: Нарочито старање о земљораднику, равнотежа у државном буџету, чување вредности народног новца, пореске олакшице за све слојеве народа, оживљење целокупне привредне радности у земљи.

То су задаци, које је себи конкретно и одређено поставила Краљевска влада. За њихово извођење потребно је дуже времена. Они се не могу извршити ни у кругу једног законског предлога, нити у овако кратком времену колико је Влада г. др. Стојадиновића на управи земље. Али поред свега тога овај законски предлог има да служи као оцена, да ли је Краљевска влада у своме раду пошла тим правцем. Кад према овако постављеним задатцима посматрамо овај законски предлог, мора се констатовати, да је Влада и у овоме своме првом акту с којим излази пред Народну скупштину, остала верна и доследна начелима своје декларације.

Поред много добрих и корисних одлука, које се виде из законског предлога и одборског извештаја, учињено је и ово, што сматрам да треба нарочито истаћи:

У духу настојања за олакшање пореских терета, овим законским предлогом је смањена земљарина, која се нарочито тешко осећа у житородним крајевима. Ово смањење износи 13,33% тако да ће са смањењем од ранијих 20% укупно смањење катастарског чистог прихода од 1 јануара 1936 г. износити пуну једну трећину.

Услед тога се дакле порез на оранице и на винограде, у крајевима где су виногради главна привредна грана, смањује за пуну једну трећину.

Оброчна отплата пореских дугова земљорадника и ситних занатлија продужена је на 15 година, рачунајући од 1934 године.

Пореске опомене и егзекутивни трошкови, на шта су се оправдано жалили мали порезовници, јер су ти трошкови врло често били у несразмери са висином дуга, смањени су тако, да ће се за писмену опомену плаћати 1 динар за дуг до 200 динара, $\frac{1}{2}$ % код дуга од 200—1.000 динара, а 1% ако дуг прелази 1.000 динара.

За егзекутивну пенидбу ће се плаћати, и то само онда ако је пенидба фактично извршена: 5.— динара код дуга до 500.— динара, 1% код дуга од 500—10.000.— динара и 2% код дуга преко 10.000.— динара.

Насељеницима који су имали право на ослобођење од земљарине ово је право продужено на даљих 5 година, с тим да по истеку тога рока они неће плаћати целу земљарину, већ шесте године само $\frac{1}{4}$, седме године $\frac{1}{2}$ а тек осме године ће имати плаћати пуно редовно задужење.

У Одбору је било много говора о високим ценама најелементарнијих потреба најширих народних слојева: соли, петролеума, дувана и осталих монополских артикала. Томе је питању Одбор посветио нарочиту пажњу и задовољио се са изјавом, коју је у Одбору дао Господин Министар финансија, па у том погледу можемо очекивати у најскоријем времену потребне реформе. За сада се овим предлогом опраштају казне за кријумчарење дувана са $\frac{2}{3}$, за кривице ради неоправданог мањка дувана са $\frac{4}{5}$ и за кривице ради неовлашћеног саћења дувана са $\frac{9}{10}$.

Свима овим побројаним мерама учињено је оно, што је за овај моменат било могуће у кругу овог законског предлога у настојању, да се олакша стање нашег земљорадника и малог порезовника у погледу фискалних терета. Остала питања од којих су без сумње најважнија питања земљорадничких производа прелазе границе овога закона, и у том се погледу очекује даља иницијатива од стране Краљевске владе.

У погледу пореских олакшица осталих привредних редова учињено је ово:

Укинут је § 7 пореске новеле од 1934 године, па су уједно донесени нови прописи о разрезу течевине и друштвеног пореза у циљу правилније расподеле ових пореза и јачег оптерећења оних привредних јединица, које воде послове великог опсега и имају од тога веће користи, о чему је опширно говорио Господин Министар финансија.

У § 44 законског предлога одређује се, да ће код оних пореских обвезника који плаћају порез на ренту који докажу да због платне неспособности дужникове или због постојећих законских про-

писа не могу своја потраживања остварити, порез на ренте бити разрезан само од онога дела користи, којег и када буду примили.

Опраштају се казне за кривице аутобуских предузећа из Тбр. 101 таксене тарифе.

Краљевској влади треба одати нарочито признање, што је приступила решењу једног врло важног питања, које већ неколико година стоји отворено. То је питање оних, који су овој држави дали све што су имали — своје здравље. Наш Инвалидски закон је већ давно престао бити савремен. О његовој реформи постоји много пројеката и много мишљења. Проблем је врло сложен, па је најбоље решење нађено у томе, да Министар социјалне политике у сагласности са Министарским саветом и Финансијским одборима Народног претставништва донесе уредбу са законском снагом о изменама и допунама Инвалидског закона. Тиме ће се не само осигурати материјално стање наших инвалида, него ће требати и с моралне стране дати признања онима, који су своју крв дали за грађење темеља Велике Југославије.

За подизање грађевинске делатности у земљи, поред постојећег кредита за јавне радове, створене су могућности за грађење железничких пруга и подизање школа, од чега је специјално за довршење започетих основних школа вотирано 3.000.000 динара.

За снабдевање водом безводних крајева Министар грађевина добива овлашћење, да закључи зајам од педесет милијона динара за подизање потребних објеката у сарадњи са заинтересованим општинама.

Омогућено је приватним лицима обделавање минералних уља, прераде лигнита и асфалта у циљу добијања минералних уља.

Одређена је паушална наплата путног доприноса за аутобуска предузећа.

Нарочита је пажња посвећена запослењу наше младе интелигенције, па су створене могућности и основани кредити за постављење учитеља основних школа, суплената на гимназијама и грађанским школама, приправника у судској, шумарској, финансијској и пореској струци. Министар шума и рудника добија овлашћење, да дипломиране шумарске инжењере поставља за волонтере без надлежности с тим, да им се време у том својству има рачунати у приправну службу.

Како сваке године тако и овога пута покретано је у Одбору у неколико махова питање смањења личних издатака. Међутим ово се питање не може решавати од случаја до случаја, него по једном утврђеном и смишљеном систему. Ради тога је потребно да се ово питање савесно проучи и да се донесе закон о систематизацији свију послова у државној и самоуправној служби. Како то до сада није учињено, у овом законском предлогу је донешена одредба по којој се под личном материјалном одговорношћу надлежних органа забрањују постављења и унапређења у државној и самоуправној служби на положаје, за које не постоји слободно буџетско место и слободан кредит. На тај ће се начин онемогућити стварање накнадних расхода за личне издатке и повишавање тих издатака у наредним буџетима.

У погледу буџетске равнотеже познато је, да у свима државама на свету у данашњим тешким приликама постоје и велики буџетски дефицити. Благодарени привредној и социјалној структури

наше земље, наша држава улази у ред оних, које у томе погледу најбоље стоје.

Приходи су у буџету за 1934/35 као и овом законском предлогу предвиђени онако, како нам зато дају могућности опште привредне прилике у земљи. За остварење ових предвиђених прихода, не може се поставити нека апсолутна сигурност. Али, ако се предвиђени приходи не остваре у потпуности, не преостаје друго, него да Министар финансија према приликама како се оне буду развијале, чини уштеде на оним издацима, без којих се у даном моменту може бити. Осигурана је дакле могућност, да се и у случају да приходи подбаце, одржи буџетска равнотежа, и да се буџетска година заврши без дефицита.

Финансијски одбор је у своме савесном раду ушао у сва питања, која се третирају у овом законском предлогу. Код сваког раздела чланови Одбора су надлежним министрима износили своје погледе, давали потребне иницијативне предлоге и сугестије. Одбор је стекао уверење, да ће Краљевска влада продужити рад у духу своје декларације и у правцу напомена, које су чињене у Одбору, а које ће бити чињене и у овој дебати. У томе уверењу ја вас молим да овом законском предлогу изволите дати ваше одобрење.

Извештај Финансијској одбора је подељен господи посланицима и он гласи онако, како вам је достављен. (Одобравање и пљескање код већине).

Претседник Стеван Ђурић: (Жагор) Господо народни посланици, ја бих вас молио да са више пажње саслушате господу говорнике. Нарочито приватни разговори мислим да у сали нису потребни. Има реч известилац мањине г. Боривоје Ђурић.

Извештач мањине Боривоје Ђурић: (чита) „Мањини је част поднети Народној скупштини овај извештај по предлогу буџетских дванаестина за 1935/36 годину.

Према предлогу буџетских дванаестина за 1935/36 годину државни приходи и расходи показују несумњиво отворен и јасан дефицит.

У Финансијском одбору приликом претреса о дванаестинама за 1935/36 годину било је јасно и отворено изражено уверење са наше стране да се буџет расхода у износу од 6.780,833.865.34 динара са ванредним и накнадним кредитима за осам месеци, који се налазе у Финансијском закону, неће моћи реализовати. Он се неће моћи реализовати због смањења финансијске моћи наше привреде и смањеног националног дохотка, те с тога и ако се не могу сразмерно са падом народног дохотка смањити државни расходи, ипак је потребно свести расходе на онај ниво, који стоји бар колико толико у сагласности са стањем наше целокупне привреде и са платежном моћи пореских обвезника.

Ово наше гледиште поткрепно је и г. Министар финансија, који нам је у свом експозеу изнео у процентима дефицит у буџету досадашњих прихода за 1935 годину, који се показују и код непосредних и код посредних пореза, као и код личних и материјалних издатака предвиђених дванаестинама.

Према таквом стању ствари и ако смо гласали у начелу противу буџета дванаестина, ми смо предлагали редукацију расхода и прихода по појединим партијама, којом би се дошло до онога што одговара фактичном стању ствари, које не дозвољава

дванаестине у износу од 6.780,833.865.34 динара, које је Влада предложила и које је још више онемогућила додавањем ванредних кредита путем амандмана, за које је гласала већина Одбора, те је стога предлог дванаестина за 1935/36 годину изашао већи из Финансијског одбора него што је био првобитно предложен од Владе.

Поред тога, из пројекта дванаестина јасно се види да су лични расходи велики и у порасту, док материјални расходи процентуално опадају.

Сматрајући буџет као огледало целокупне народне привреде и верујући тврдо да је данас очигледна органска веза између привредног живота и државног буџета, ми сматрамо да је за правилну оцену једног буџета потребно расмотрити све оне елементе који владају у привредном животу.

Руководећи се овом мишљу ми сматрамо да је Влада требала, по угледу на савремене владе, да приликом дискусије о државном буџету у Одбору, изнесе поред финансијског прегледа и економску ситуацију у земљи, кад већ није изашла са једним привредним планом за регулацију, интензификацију и одржавање привредне снаге земље, као што је урадила Чехословачка, Немачка, Италија, Турска, Русија и друге модерне државе. То није учинила наша Влада која нам није дала ни завршни рачун, ни прави буџет, већ је пред Одбор изашла са дванаестинама које су најгори систем буџетирања и то са дванаестинама, које су противне привредној снази нашега народа. Зато више него парадоксално звучи када Министар финансија предвиђа у години 1935/36 више прихода за стотине милиона без завршних рачуна, у раздобљу времена са гором економском ситуацијом од прошлогодишње.

Потписани чланови овога извештаја сматрали су с тога да је потребно при доношењу дванаестина донети и један закон о ванредним финансијским мерама, који би омогућио смањење расхода не само државних него и самоуправних, закон који би уклонио све оне законске препреке које ометају даљу редукацију и компресију државних и самоуправних расхода, а које је сада скоро намерна донети Влада у Француској, која је за то и добила овлашћење од Парламента.

Предлогом оваквих дванаестина очигледно да Влада није имала пред очима тешке привредне прилике у земљи, не само на новчаном тржишту, у трговини и занату, него и у редовима наших сељака који су највише погођени привредном кризом која је задесила цео свет па и нашу аграрну земљу.

Из анализе пројекта државних расхода ми можемо констатовати да су лични расходи огромни, да је Влада посветила мало бриге и старања сељаку, раднику, трговцу и занатлији, да је просвета и писменост широких маса запостављена, као и старање о народном здрављу.

У прилог оваквога схватања наводимо ово: 1) што пореза на земљарину и поред смањења није пореза на чист доходак већ је то пореза која са осталим економским факторима доводи у питање сам минимум егзистенције сељачког народа; 2) што она у односу на остале облике порезе значи једну неједнакост у погледу опорезивања; 3) што питање сељачких дугова није решено већ је само одложено; 4) што је буџет Министарства пољопривреде мали и зависан од Класне лутрије, која ако покаже минус, то ће значити и смањење самог

бюдета Министарства пољопривреде; 5) што је у буџету Министарства просвете предвиђено зидање Универзитета, универзитетских библиотека и гимназија, а за основне и стручне школе предвиђене су врло мале суме; 6) што је за подизање болница предвиђена мала сума у буџету Министарства народног здравља и социјалне политике, које није ништа предузело за реформу газдовања по болницама и Уреда за осигурање радника, који се је претворио у једно трговачко предузеће, које експлоатишу његови управљачи и раднички лидери, као што у болницама на рачун болесника једе администрација много од онога што је намењено болесницима.

Овим буџетским дванаестинама највише је погођен сељак, јер услед пада динара најпотребнији производи које сељак троши остали су у цени исти као пре пет година, због тога што Влада није водила бригу о једној политици цена, којом би требало нивелирати цене аграрних производа са ценама осталих производа монополских и индустријских. У место свега тога Влада је задржала у пројекту дванаестина старе цене дувана, који масе народне троше, као и соли и петролеуму, а поред тога Влада је задржала и стару пореску стопу за кућарину и тециварину. Поред тога Влада је реформисала пореске одборе тако да је принцип самоопорезивање тиме укинула. На тај начин Влада је задржала члан 7 новеле за тециварину, јер је прошлогодишњи доходак за тециварину задржала као основ опорезивања за будуће две године, а код кућарине узима и од главнице, задржавајући прошлогодишњи доходак за две будуће године, што је противно одредбама Устава којима је гарантована приватна својина.

Само једна финансијска и привредна политика која ће чувати интересе социјално слабих и то у првом реду пољопривредника, биће Југославији од користи, па како овај предлог дванаестина није у духу таквога схватања, ми ћемо гласати противу буџета дванаестинама за 1935/36 годину, иако смо у начелу за то, да земљи треба дати буџет, али ми нисмо за овакав раскошни буџет дванаестина.

Усмено образложење овога извештаја даћемо. За известиоца одређујемо г. Николу Кабалина и г. Боривоја Ђурића.

18 јула 1935 године
Београд.

Чланови мањине Финансијског одбора:
Боривоје М. Ђурић, с. р.; **Инж. Никола Кабалин**, с. р.; **Илија П. Михаиловић**, с. р.; **Војислав Ђорђевић**, с. р.; **Милош М. Рашовић**, с. р.; **Јеремије Протић**, с. р.; **Д-р Милан К. Главинић**, с. р.; **Жив. Милановић**, с. р.; **Д-р Урош Стајић**, с. р.; **Таса Ђ. Динић**, с. р."

Поштована господо народни посланици, после ових избора када је дошао наш нови парламенат, ми смо мислили да ће тиме наступити једно ново доба у нашем јавноме животу па и у питању овога буџета, ми смо очекивали да ће се приступити једном нормалном стању и да ће се продужити буџетирање онако, како то најбоље одговара народној привреди која захтева један буџет, који би имао органску везу са целокупним народним потребама и народном привредом. Противно томе очекивању

ми смо видели да је Влада и у Финансијском одбору и пред Скупштином изишла са буџетом дванаестина који претставља најгори систем буџетирања.

Ове дванаестине донела је Влада којој је на челу један реномирани финансијски стручњак и у којој је г. Министар финансија такође један стручњак, и та Влада донела је такве дванаестине, које су састављене без икаквог реда и у којима се и сам г. Министар финансија не може да снађе. За доказ ми служи и сам извештај већине, у коме се тражи овлашћење да г. Министар финансија може колико-толико да среди те дванаестине.

Очекивало се је да донесе Влада буџет али је она донела ове дванаестине. Међутим, господо, доношење дванаестина односно не доношење буџета противно је Уставу, јер се у члану 102 и 103 Устава јасно каже да Влада мора изаћи пред Парламенат са буџетом, а да се са дванаестинама може буџетирати кад Парламенат није на окупу и за онолико време, колико је потребно да Парламенат донесе нормалан буџет. Али и поред овога, што се Влада огрешила као што рекох о Устав, у погледу овога важнога државног посла, Влада је поред тога дала и обећање у својој декларацији у којој се каже, да ће њена дужност бити да привредни живот поправи и да ће њена прва брига бити да притекне у помоћ земљорадницима, занатлијама и ситним трговцима. Ако са гледишта тих обећања посматрамо буџет ми ћемо видети да преко тога буџета дванаестина Влада није учинила још ништа за нашег сељака, јер и ако је снизила земљарину она није учинила оно што је најпотребније сељаку, није предузела и учинила ништа у погледу цена земаљских производа, који не могу да покрију ни цену производње, тако да је због овога и минимум за егзистенцију код земљорадника дошао у питање.

Господо, што се тиче ситног трговца и занатлије, ја сматрам да је преко ових дванаестина ситан трговац и занатлија доведен још у тежи положај него што је до сада био, јер је овим дванаестинама укинут онај стари систем самоопорезивање, који је до сада био у Пореском закону, а задржавањем разреза прошлогодишњих, продужен је и сам члан 7 Новеле, за две године, и ако је он требао бити стварно одмах укинут а не продужен још за две године.

Што се тиче радника, они су очекивали решење њиховог питања т. ј. питања беспослице путем извођења јавних радова. Али ми нисмо били обавештени преко надлежног министра у Финансијском одбору о томе питању и ми и дан дањи не знамо колики су ангажовани кредити за јавне радове, ништа не знамо о максимирању надница; не знамо од каквог ће се материјала снабдевати јавни радови, од кога материјала? Да ли ће се од материјала, у коме је ангажована наша привреда, изводити јавни радови, као што ништа не знамо, ко ће изводити те јавне радове. Према оваквом стању ствари, са гледишта Владиног обећања, са обавезом једном, коју она по Уставу има, у потврду овога схватања и према потреби наше привреде, Влада није испунила своје обећање које је дала, а на овај начин, у овом важном питању, она је уставну одредбу свела на политичку максиму, која Владу треба само морално да обавезује.

Заједно са дванаестинама у Финансијском закону ми смо видели и у Одбору и у самом експозеу г. Министра финансија да се поред одредба буџета у Финансијском закону појављује још једно важно питање, које се састоји у овлашћењима, која Влада од Парламента тражи, и то овлашћење за доношење закона о збору и договору, за изборни закон као и за закон о штампи. И у овом случају и по овом питању Устав је јасно то питање формулисао, јер је по његовим члановима 25, 26 и 81 начело поделе власти у Уставу усвојено, те према томе, нити Влада може од Парламента тражити, нити Парламенат може Влади оваква овлашћења дати, јер је наш Устав јасно казао ко има да врши законодавну, ко има да врши управну власт, а ко има да врши судску власт.

Дакле, према Уставу, као што видимо, и у овоме питању ја сматрам да не би могло да се даду Влади овлашћења. А кад се узме, да Влада за све ово тражи оправдање у оној мотивацији, која се састоји у посебним приликама, како она каже, у краткоћи времена ја, господо, и ако сам се бирао на једноме програму, који је имао своја два дела: један политички и један економски, и ако сам се бирао на томе програму, који у своје политичком делу значи то: да стојим на принципу државног и народног јединства, да стојим на унитаристичком уређењу државе, ја ипак нећу свој суд о последњим приликама да дајем док не чујем Владу и г. Претседника Владе у чему се те прилике састоје.

Ја ово тражим да чујем, јер се и поред обећања владиног, датог у декларацији, да ће чувати народно и државно јединство, одржавају зборови у неким крајевима наше државе, на којима се кличе неком краљу Мачеку, некој републици, где се нека господа обарају на све оне наше светиње за које се наш народ борио а чије остварење је проповедано још од најстаријих народних пророка.

Ја тражим у име мањине да чујем Владу о томе, мада верујем да ће се ове народне тековине сачувати само у унитаристичком уређењу, које није извршено на државоправноме историцизму који значи покрајинске преграде, које је стварала душманска Аустрија и у којима је се развио покрајински сепаратизам. На овом систему државнога уређења ја стојим, јер сматрам да он значи снажну и моћну државу, способну за остварење великих спољних политичких и унутрашњих проблема и што се путем таквога система најбоље могу да скупе све народне снаге. Овакав систем државнога уређења једино може да значи снажну и јаку државу коју пријатељи поштују и призивају, а непријатељи се од ње клоне и обилазе је, несмеју на њу да насрну као што је и у обичноме животу од моћног и снажног сваки се клони, а на слабог сваки је готов да насрне.

И ако не мислим ни на какав патент у погледу политичком ни у погледу патриотском, одбијајући од групе којој ја припадам импутирање Владе о патенту аманета, ја у име моје групе тражим обавештења о посебним приликама, исто тако не дозвољавајући Влади патент у погледу вођења важних државних послова, које мисли да предузме а о којима нам до сада није дала никаквог обавештења.

Чекајући одговор Владе на ово питање ја државама право да о свему овоме после владине изјаве говорим. (Одобравање и пљескање на левици).

Претседник Стеван Ђирић: Има реч народни посланик г. др. Јосип Рогоћ.

Dr. Josip Rogić: Gospodo narodni poslanici, pre nego što predem na ocenu vladine deklaracije, na ocenu političkog momenta u ovoj budžetskoj debati, dozvolite mi da se ukratko osvrnem na nekoliko političkih događaja koji su se desili prilikom petomajskih izbora kao i posle toga datuma 5 maja. Gospodo, za svaku zemlju parlamentni izbori znače jednu normalnu pojavu, znače jedan način konsultovanja naroda o važnim aktuelnim političkim pitanjima. Peti maj nije imao samo za cilj da likvidira jednu parlamentarnu periodu koja je bila na izmaku, već je, gospodo, 5 maj imao za cilj da se ovim petomajskim izborima stvori preduslov za jedan puni i zdravi politički život u ovoj državi i da se likvidira sa autoritativnim sistemima u ovoj državi.

Gospodo, kako nam je svima vrlo dobro poznato, na jednoj strani ušla je u tu političku borbu vlada g. Bogoljuba Jevtića, ne sa jednim izrazitim određenim uskim političkim programom, nego je ušla u tu borbu sa jednom širokom platformom i to očuvanje narodnog i državnog jedinstva i ekonomska i privredna obnova zemlje.

Gospodo, mi smo videli da su se na toj vladinoj listi našli ljudi, koji su išli na izbore, koji su pripadali pre raznim političkim grupacijama i da su na toj listi išli ljudi koji su ušli u političku borbu kao novi ljudi, koji su imali zadatak da u ovim teškim političkim, ekonomskim i privrednim prilikama pomognu onome kraju u kome su se kandidovali. Jasna je posledica svega toga da je nekako moralo doći do diferenciranja, moralo je doći do razmimoilaženja, jer su se, gospodo, na istoj listi našli razni, heterogeni, politički mentaliteti. Jer, svaki kandidat manje više na vladinoj listi 5 maja vodio je akciju na svojim sopstvenim ledima i dirigovao je svoj politički rad u toj političkoj borbi prema lokalnim prilikama i interesima kraja u kome se kandidovao.

Gospodo, ako pogledamo drugu stranu, ako pogledamo izbornu akciju i borbu udružene opozicije, to vidimo, da je ta udružena opozicija in ultima linea ipak imala jedan konačno jedinstven zajednički cilj a to je rušiti vladu pošto poto na izborima. U tome se gospodo sastojalo preimućstvo opozicione borbe prema onoj borbi koju su vodili ljudi na vladinoj listi. I kada se mi pitamo, kako je nastao ovaj izborni uspeh opozicije, onda sem toga moramo da joj dodamo još jedno preimućstvo a to je ova teška ekonomska depresija najsiromašnijeg, najjačeg ali najproduktivnijeg od naših staleža a to je naš zemljoradnički stalež.

Jer gospodo, ja govorim ovde u ime onoga kraja i kao najbolji poznavalac onoga kraja i naroda u Hrvatskoj, koji je 5 maja prilikom izbora na pitanje koje mu je bilo postavljeno, odgovorio jednim protestom na sve ove dosadašnje pogubne režime, koji su se izredali na državnoj upravi za ovih 18 godina. Svi ti sistemi državne uprave nisu rešili najvažnija niti politička niti socijalna ni ekonomska pitanja ove zemlje. Najvažnije, možda da kažem danas najakutnije i najviše spominjano pitanje to je Hrvatsko pitanje. Hrvatsko pitanje to je pitanje o kome su se u nedavnoj našoj parlamentarno-političkoj prošlosti vodile baš u ovoj Skupštini žestoke

borbe. Nama je svima dobro u sećanju, da je tadašnji politički voda, voda koji je stajao na čelu unitaristički orijentisanih Srba i Hrvata, g. Svetozar Pribićević upravo jednom dogmatičkom tezom dokazivao, da Hrvatskog pitanja nema, da Hrvatsko pitanje ne postoji i da sve one proteste, da sve ono nezadovoljstvo koje se manifestovalo tada u Hrvatskoj u vidu partije Radićeve Seljačke Stranke, da se to treba da uguši jednom prisilnom nivelacijom.

Gospodo, stvarnost nam je dokazala baš protivno, jer ne samo da ta teza nije pobedila u našoj politici, nego mi danas vidimo toga istog političkog vodu, da se nalazi baš na onoj strani, koja ne samo tvrdi da hrvatsko pitanje postoji, nego koja tvrdi da od pravilnog rešenja toga pitanja zavisi egzistencija i budućnost Jugoslavije.

Gospodo, posle izborne situacije u našem Parlamentu prilikom verifikacione debate opet je nabučeno to hrvatsko pitanje, baš na ovome mestu, i opet se je tvrdilo da toga hrvatskoga pitanja nema, da to hrvatsko pitanje ne postoji, i ako postoji da treba da se reši sa kaznenim zakonom u ruci, sa kaznenom ekspedicijom i da se to poveri ekspertima, koji poznaju dobro to hrvatsko pitanje. Prilikom verifikacione debate — ja ću ovde otvoreno da kažem — bilo je nepolitičkih denuncijacija stvorenih sa jednom tendencijom da se neobaveštenima zamažu oči i da se podu u pogibeljna eksperimentisanja bez obzira na to da li će ideja državnog i narodnog jedinstva usled toga pretrpeti najjači udarac. Te nepolitičke denuncijacije još su više škodile političkoj situaciji jer se paušalno inkriminiralo celom hrvatskom delu našega naroda — ili hrvatskom narodu ili hrvatskom delu našega naroda, za mene je sve jedno isto, — da je taj narod organizovana banda rušitelja, veleizdajnika i protudržavnih elemenata.

Kao pretstavnik najčišćeg hrvatskog kraja sa ovoga mesta najodlučnije odbijam sve one insinucije i podmetanja da je hrvatski narod jedna organizovana masa buntovnika i rušitelja ove države, odbijam paušalno inkriminisanje i podmetanje veleizdajničkog i protudržavnog raspoloženja Hrvata. Na neukusno evociranje naše istorije u pogledu pogibije naših kraljeva, naše narodne krvi, držim da ne trebam posebno reagirati jer smatram da smo u tom pogledu svi složni i jednodušni, pa ma iz kojeg kraja naše velike Otadžbine bili.

Ja kao poznavalac ovih prilika mogu da kažem samo to, da bez obzira na ovaj izborni rezultat, koji se pokazao u Hrvatskoj, da je onaj narod po svom nacionalnom instinktu za zajedničku ovu državu jer po tom svom nacionalnom instinktu oseća da bez zajednice sa ostalom braćom to jest da bez jedne jake zajedničke složne jugoslovenske države nema ni njemu daljnog opstanka.

Držim da je iluzorna svaka borba oko toga da li postoji hrvatsko pitanje ili ne. Pitanje odn. problem postoji pa krstili ga mi bilo kakvim imenom, pitanje je samo kakve je to prirode taj problem i šta se pod njim razumeva. Držim da je svakom političkom čoveku odmah jasno da hrvatsko pitanje u smislu državnopravnom ne postoji. Konstitucionalni akt od 1 decembra 1918 godine stvorio je pravno i faktički jednu državu, te pitanje da li će biti jedna ili dve države ne postoji jer je to pitanje skinuto sa dnevnog reda. U nacionalnom pogledu ne postoji hrvatsko pitanje jer su Hrvati i Srbi jedan te isti narod, te kako je kazao pok. Skerlić nikakav etnički, ni kulturni ni lingvistički pa ni ekonomski distinkcio ne može od jednoga načiniti dvoje. Taj naš unutarnji

problem manifestuje se danas možda više nego ikada u gorućoj potrebi za stvaranje preduslova za normalni politički život. Pitanje političkih sloboda i privredno ozdravljenje i podizanje našeg sela i varoši čini to hrvatsko pitanje našim opštim jugoslovenskim problemom.

Stvaranje preduslova za zdravu i solidnu štampu, uklanjanje korupcije, protekcije i nepotizma na najvišim državnim mestima, donošenje socijalno-ekonomskih mera za uklanjanje nesnosnog stanja našeg zemljoradnika i ostalih produktivnih masa, reorganizacija administracije, na bazi prave i zdrave samouprave, i čitavog niza drugih mera na političko-ekonomskom polju, eto to su sve pitanja, u kojima je sadržano i pitanje hrvatsko, i pitanje srpsko, i pitanje slovenačko i pitanje jugoslovensko.

Ja ne osporavam da hrvatsko pitanje postoji danas kao akutno pitanje političko u vezi sa pitanjem administrativnog uredenja ove države, a potencirano sa kompleksom gorućih socijalno-ekonomskih pitanja. Gospodo, pitanje uredenja države je pitanje sistema unutrašnje uprave. Gospodo, niti centralizam znači, niti je isto što i unitarizam a niti pak decentralizacija zemlje u svim onim niansama počev od dekoncentracije znači negaciju narodnog i državnog jedinstva. Gospodo, ako mi ovde danas iskreno govorimo, zašto se mi bojimo federacije. (Jedan glas iz manjine: A tako dakle! Žagor). Odmah ću vam ja reći. Gospodo, mi se bojimo federacije, ali zašto? Zato što pretpostavljamo da je u toj federaciji atak na jugoslovensko narodno jedinstvo. Zato, gospodo, nije važna federacija ili centralno uredenje zemlje, nego to da li smo mi ovde i oni tamo svi pravi Jugosloveni ili nismo. (Žagor). Jer, kad postoje pravi Jugosloveni koji prihvataju jugoslovensku ideologiju kao podlogu svoga rada, biće nam onda sasvim svejedno hoćemo li uvesti federaciju ili centralizam (Žagor. Uzvici: Oho...), jer će to biti pitanje samo metode unutrašnje uprave. (Žagor). Gospodo, jugoslovenstvo neka nam ne bude samo naš večiti nacionalni ideal, nego neka nam bude naš prvi i najglavniji državni i politički princip. (Žagor). Gospodo, ja držim da Hrvati treba sa svom svojom kulturom, gospodarskom i političkom snagom da uzmu odgovarajući udeo u vršenju državne uprave u ovoj zemlji. (Glas: Pa ko im je to branio i ko im to brani). Samim tim primaju oni na sebe i odgovornost za eventualni neuspeh u vršenju te državne uprave. Gospodo, mi ne smemo više dozvoliti da se opšta naša državna uprava u onim krajevima tamo i svaki akt te državne uprave u Beogradu a priori smatra kao antihrvatski. Ja smatram da je došao momenat da svi elementi koji vole ovu zemlju i istinski osećaju za ovu zemlju, treba da se skupe da zajedno podnesemo teške terete i dužnosti, da zajedno podnesemo težak rad na konačnoj konsolidaciji naše države. Gospodo, ja hoću samo to da kažem da vladina deklaracija nama pokazuje jedan dobar put i jedan pravi put u onim direktivama u vladinoj deklaraciji za početak regeneracije našega političkoga života. (Jedan glas: Ka federaciji!).

Ta Vlada navestila je rat u svojoj deklaraciji najvitalnijim, najbitnijim i najvažnijim problemima naše državne uprave i političkim pitanjima, i ja smatram, gospodo, da je ona samim tim preuzela jednu istorisku ulogu na sebe, a da i mi, kao Parlament zajedno sa njom tu istorisku ulogu preuzmemo na sebe, pa da tako najkrupnija pitanja jedanput za uvek rešimo i dovedemo ovu našu zemlju do konačne zdrave konsolidacije.

Gospodo, prelazeći na socijalno-ekonomska pitanja, na socijalno-ekonomske mere, izražene u deklaraciji Kraljevske vlade, ja izjavljujem, da svaka ekonomska i privredna politika u ovoj zemlji može da se bazira i da se oslanja jedino na našeg zemljoradnika, koji je najmnogobrojniji i najproduktivniji elemenat u ovoj zemlji.

Aktuelni problemi koji danas interesuju gro našeg stanovništva, zemljoradnika jesu u prvom redu pitanje žitnog režima, pitanje unovčenja našeg žitnog viška sa strane naših zemljoradnika.

Kada govorimo o ovome pitanju ne možemo a da ne dodirnemo pitanje ovisnosti našeg domaćeg tržišta od vanjskog tržišta. Jer, gospodo, kada naše tržište ne bi bilo ovisno od vanjskog tržišta mi bismo taj problem mnogo lakše i brže rešili.

Posmatrajući kapitalistički sistem današnjeg našeg društva mi vidimo da ono pokazuje one iste oblike, one iste forme i znake kakve je pokazivalo u svom prvom početku, u svom stadijumu, u XVII stoljeću. Sistem, kao što je onda postojao, sistem javno-pravne regulacije privrede i tutorisanje privrede sa strane državne uprave, vidimo i danas. Karakteristika toga sistema, koji je poznat pod imenom merkantilizam, bio je onda u carinskim zaštitama. Za vreme Luja XIV u Francuskoj, prvi put je carinska zaštita uvedena kao regulator privrede. I sam tadašnji državnik Luja XIV Kolber, koji je francusku privredu stabilizovao, izjavio je, da carinska zaštita ima dve štake, na kojima privreda ide, ali kada postanu suviše privreda treba da odbaci te štake.

Mi vidimo te iste pojave, koje u samom početku pokazuje merkantilizam, i danas. I onda su postojale zabrane izvoza, i danas mi vidimo da postoje klinzi, preferencijali itd. Danas je to tako zvani neomerkantilizam, samo on vlada ne samo kod nas, nego u svima državama Evrope.

Gospodo, ako bismo bacili samo jedan kratak pogled na geografsku liniju karte Hamburg—Trst mi bismo videli da se na jednoj strani nalazi kompleks zemalja agrarnih producenata, a na drugoj strani kompleks industrijskih zemalja, koje imaju da plasiraju svoje industrijske produkte i da suzbijaju veliko socijalno zlo — nezaposlenost.

I sad, gospodo, celo pitanje, ceo taj svetski problem sastoji se u tome kako će onaj narod istočno od ove linije moći da prodaje svoje agrarne produkte, a s druge strane kako će onaj drugi narod s one strane linije moći da plasira svoje industrijske produkte i da zaposli svoje nezaposleno industrijsko stanovništvo. To je svetski problem, gospodo, i mi pretstavljamo jednu privrednu kariku u tom svetskom lancu. Gospodo, mi smo videli u nedavnoj istoriji 1906 godine jedan privredni rat koji je vodila mala Srbija sa Austrijom. Gospodo, mi danas imamo osim te agrarne Srbije stoprocentnu agrarnu Vojvodinu, imamo agrarnu Hrvatsku, imamo vinorodnu Dalmaciju, imamo stočarsku Bosnu (*Vojislav Đorđević*: I industrijsku zaštitu?). Osim toga pitanje povećanja konsuma agrarnih naših produkata sprečava i jedna važna okolnost, sprečava privredna struktura naše zemlje. Mi vidimo da imamo lanac agrarnih producenata, Srbiju, Vojvodinu i Hrvatsku, a s druge strane imamo lanac pasivnih krajeva. I sam transport sa ovih agrarnih područja u pasivne krajeve iznosi pod današnjim prilikama više nego što iznosi cena agrarnih produkata.

To su ta pitanja, pitanja koja su od najveće važnosti vitalna pitanja, pitanja koja iziskuju efikasna i brza rešenja.

Gospodo, drugo pitanje koje hoću da dotaknem i koje poznajem iz svog praktičkog rada, to je pitanje razduženja naših zemljoradnika. Gospodo, ja držim da su se dosadašnje mere pokazale vrlo slabim, jer je to sve rešavano privremeno i s time je sam zemljoradnik gubio sve više i ono malo kredita što je imao. To pitanje, gospodo, treba da se definitivno reši, jer od tog pitanja zavise i druge klase i drugi staleži u našem narodu.

Gospodo, hoću da predem na pomorsku politiku naših dosadašnjih vlada i hoću odmah da kažem da se jednom od najvažnijih pitanja posveti što više pažnje, a to je pitanju ekonomskog i privrednog podizanja onih krajeva na Jadranu. Gospodo, šta znači Jadran u nacionalnom pogledu, to nam je svima vrlo dobro poznato. Jadran je kolevka prve naše državnosti. Tamo su niknuli prvi znaci naše nacionalne kulture. Jadran, gospodo, predstavlja u našoj istoriji maksimum nacionalnog otpora protiv svih invazija, počev od Saracena i Mlečića, pa sve do današnjih naših suseda. Posed jadranske obale predstavlja barijeru naše narodne i državne bezbednosti. Jadran je naša zenica kroz koju gledamo u ostali svet. Jadran naš znači našu Jugoslaviju. U privredno trgovinskom pogledu posed jadranske obale predstavlja za nas najkraći, najbrži i najjeftiniji put sa ostalim državama i kontinentima. Celokupna naša merkantilno saobraćajna politika mora biti ta da naš promet i trgovinu dirigujemo preko naših jadranskih luka.

Jer, gospodo, ako pogledamo sve budžete dosada pa ako vidimo one mikroskopske pozicije koje su određene za održavanje naših luka na Jadranu, onda moramo konstatovati jednu žalosnu činjenicu: da su svi dosadašnji režimi pokazivali malo volje a mnogo nebrige za ovaj naš nacionalni kraj. A kamo sreće, gospodo, da smo toliko moćni pa da možemo imati svoje samostalno Ministarstvo za pomorstvo, ali ja tražim samo to: da se osnuje jedno samostalno odeljenje kod Ministarstva saobraćaja sa ljudima stručnjacima koji će znati da upravljaju našim pomorstvom.

Gospodo, ja ću da dotaknem jedan vrlo važan problem na Jadranu, a to je pitanje našega ribarstva. Mi treba da forsiramo organizaciju zadrugarstva kod naših ribara, jer toliko familija naših ribara, naše sirotinje jedino ovisi od toga zadrugarstva jer bez zadrugarstva nema opstanka za život (*Glasovi*: Tako je!). Država treba da pomogne te ljude s tim da im se pruži jeftini kredit da nabave sebi mreže i druge alate da mogu prehraniti svoje familije. Jer, gospodo, žalosna je činjenica da danas oni naši ribari iako im Bog da tu sreću da uhvate tolike ribe ne mogu je prodati nego je bacaju natrag u more. To znači treba pametnim trgovinskim ugovorom ovo pitanje tako rešiti da se naša riba plasira na vanjskim tržištima. Gospodo, ja mislim da će u svima osnovnim linijama koje su akcentuirane u deklaraciji Kraljevske vlade, nastati preorijentacija našega unutrašnjeg života donošenjem političkih zakona te da se stvori put i pravi parlamentarni život u našoj zemlji. Ja kao poslanik onoga kraja i kao poslanik hrvatskog primorja i jadranske obale smatram da će i Kraljevska vlada, koja se istom nalazi tri nedelje na upravi zemlje, u svome budućem radu znati ceniti ove naše krajeve, i ja sa ovoga mesta završavajući svoj govor i dajući poverenje Kraljevskoj vladi u onim osnov-

nim linijama njene unutarnje politike, — ja se nadam da će ona izaći u susret u onim specijalnim prilikama našeg Jadranskog mora (Pljeskanje kod većine).

Претседник Стеван Ђирић: Реч има народни посланик г. Јеремија Протић.

Јеремија Протић: Господо народни посланици користећи ову буџетску дебату око које се окреће цео парламентарни живот, ја сматрам за своју прву дужност да вам изјавим да на ову говорницу излазим као члан скупштинске већине. И ви ћете се за моменат запитати одкуд тај преокрет код мене. Али из даљег мога излагања, господо, ви ћете видети и моје становиште и моје гледиште на целу ову ситуацију која се створила од образовања ове владе до данас.

Господо, од 1931 године, од доношења Устава земаљског па до данас, имали смо два избора. Први је избор вршен на једној партијској основи једне странке која је била усамљена и која је престављала прву етапу ка парламентарном животу нашем. Други су избори имали један други задатак, јер су се формирали од свих добронамерних људи из свих бивших партија који су били вољни да сарађују на једноме политичком програму, да дођу у овај свети дом и да ту даду највише што могу од себе да даду за добро Краља и Отаџбине. И ови други избори имали су противу себе једну јаку опозицију која је била делимично, и посебног опредељивања а имала је пред собом и блок свих опозиционара. Господо, вама је познато, да смо сви ми на овом заједничком програму истрајали и да смо на том заједничком програму добили једну већину и одмах по уласку у овај дом створили свој клуб југословенских посланика, клуб скупштинске већине, јер у истини то је клуб скупштинске већине, пошто имамо пред собом опозицију која броји 76 посланика и која, ако и не учествује физички са нама, она учествује духовно, а то је оно што је најгоре за овај наш рад овде и за ову нашу поцепаност. И сад шта настаје, господо у овоме дому? Настаје једна појава која ни најмање не иде на углед нас народних посланика: руши се наш политички морал и ломе се људи. И шта бива још молим вас? Долази нова влада. На који начин — то је вама врло добро познато, то је Уставом опредељено. Али, господо, да се ми овде сачувамо од тога политичког потреса у овој кући, дужност је била мандатора Круне да прво консултује скупштинску већину, јер Устав каже: Законодавну власт врши Круна преко Краљевске владе у заједници са Народном скупштином. И, господо, ја ћу вам унапред рећи, да клуб нико није консултовао. Тај се клуб конституисао и претседник клуба је бивши претседник Краљевске владе који је вршио ове изборе, и који нас је довео овде и Клуб је требао да продужи сарадњу са Краљевском владом. Али тај се Клуб обишао. И шта је даље урађено? Створена је Владаина већина на начин који није допуштен. Ја сматрам да је то једна политичка грешка за коју има да носи одговорност садања Краљевска влада. Ми смо, господо, остали доследни, остаћемо чланови скупштинске већине и ако смо у владиној мањини, јер ће доћи моменат када ћемо добити Мачекову опозицију, која ће нам доћи овде у Скупштину па ћу вас онда запитати: ко коме припада?

Краљевска влада у својој декларацији је казала да остаје на истом политичком гледишту на коме је била и претходна влада. Краљевска влада, господо, унела је један став који има лични карактер и ја сматрам да тај лични став није могао да буде у овако једном званичном документу, као што је декларација Краљевске владе. Тај лични став могао је бити изнет негде на збору где би се надметали кандидати ко ће задобити више присталица за себе.

И, господо, кад се ми запитамо: па у чему је разлика између прошле Владе и ове Владе, и у чему је та корекција, каже нам се: иде се ка стишавању политичких страсти. А ја вас уверавам да је први акт Краљевске владе, демантујући клупску већину, демантујући Скупштину, створио не стишавање политичких страсти, него је створио међу нама један раздор да смо ми који смо бирани на једном програму и који би требало на једном програму да сарађујемо, да смо ми почели да стварамо међу собом лична непријатељства. То је један ружан начин за ову Скупштину и тај начин светиће се горко нама у будућности.

Господо, господин говорник поменуо је хрватско питање. Ви кажете да хрватско питање не постоји по његовом схватању. И по нашем схватању не постоји. Али то хрватско питање не ствара народ. Народ је народ ма кога краја био. Стварају га и трују они људи који на рачун народа хоће да вечито живе. Ти људи уносе угарак, уносе отров у народ. А народ иде као сваки народ, ако можете изаћи пред народ са једним програмом и ако сте у стању да га уверите да је тај програм добар само за то што живи у уверењу да је добар, он ће га примити, иначе га никад не би примио. Ја сматрам, господо, да у овој нашој југословенској заједници могу да опстану само две политике: политика унитаризма и политика федерализма. Трећа политика не постоји. Унитаризам са државно-правног гледишта није исто што и централизам, јер централизам, то су управно-административне мере. Оне се могу и поправљати и кварити, али оно што је заједничко јесте јединствена и недељива држава, то је јединствена и недељива Југославија на којој ми, бар како изјављујемо сви редом, стојимо и будућност ће показати ко ће бити у праву а ко не.

Што се тиче буџета, господо, и буџетске политике, могу рећи да сама појава дванаестина знак је рђаве финансијске политике; значи уношење забуне у управној администрацији и стварање нових нередар у административном и у пореском систему. Ви сви знате врло добро како у Београду тако и свуда да нема ни једног пореског обвезника који се може похвалити да зна да ли је измирио порезу за текућу годину или не. Вечито му се говори да је платио, и после два месеца добија позив и тражи му се накнадно опорезивање. И кад видите ове палијативне мере које ове буџетске дванаестине предвиђају, које немају карактер једнога система, видећете да ће те палијативне мере не само за занатлију, него и за трговца и радника уносити једну забуну, јер ти порески обвезници не могу да се снађу, не можемо се снаћи ни ми, који смо мало дуже радили са тим стварима, а још теже ће се снаћи млади људи који тек прихватају посао у државној администрацији.

А што да кажем, господо, о овлашћењима које Краљевска влада тражи од Народне скупштине, а која носе чисто политички карактер!? Ми имамо једну манију да се вечито позивамо на законодавства свих других држава у Европи, а овог пута нико није нашао за потребно да нам каже чије законодавство предвиђа преузимање законодавне власти и пренашање на управну власт. То нам нико није доказао, јер нигде у страном законодавству тога нема. (Један глас: Има тога у Француској). Извините, господо, то је само у погледу привредних проблема, а то нису овлашћења политичког карактера. Јер кад би парламенат дао таква овлашћења, то не би био парламенат, он не би имао више потребе да седи, него би пренео све на Владу, па би ишао кући. То је једино што може овај парламенат да задржи, и то је једино његово право. А ако ћете дати Влади овлашћења политичког карактера и преносити та права на управну власт, онда ћете са мном заједно повући велику одговорност и некоме ће се ово лупити о врат. Међутим нити смо ми кривци за то нити знамо шта ће се донети.

У први мах још је горе било, господо, била је прва редакција, према којој Влада тражи овлашћење за све законе уопште; па, кад смо у Финансијском одбору истакли приговор поводом таквог тражења, онда се тргло, одустало се од тога, и нашао се једна формула која је ублажена према оној првој редакцији, али која ни у колико не одговара садашњем Уставу од 1931 године, нити ће одговарати иједном уставу земаљском.

Ја сматрам, господо, да овакав рад од 1931 године па до данас у Скупштини директно иде на рушење ауторитета. И ја вам кажем, господо, да ћемо ми једног дана дочекати моменат да нећемо имати ауторитета у овој земљи. И када питате зашто се то ради, онда ћете добити одговор од неког колеге: „Па, то је пракса.“ Ја се бојим, господо, да се таква пракса подметања ногу не претвори у обичајно право; а ако се то обичајно право зацари у овој кући, онда ћемо имати један специјалитет југословенског парламента, у коме ја, ако такав остане у будуће, не желим да будем. Систем подметања ногу је најгори систем. Тај систем је систем рушења карактера, систем рушења политичког морала. И ја сам вам казао, господо, са овог истог места, приликом дебате о извештају Верификационог одбора, да сам ја ушао у овај дом и да ћу изаћи из њега са једним политичким моралом. Ја ћу и овде остати доследан ономе што сам био ван ове куће.

Ви треба да знате, господо, да је данас друштвени склоп толико компликован, толико испреплетен личним интересима, да људи често нису у стању да своје личне интересе субординирају општим државним интересима. А зашто? Не кривим ја никога за то. Ја кривим сам друштвени склоп, јер верујем да тога не би било, кад не бисмо били изложени и растрзани ситним политичким зађевицама, и када би се знало шта ће бити сутра; али, зато што не знамо шта ће бити сутра, људи прво чувају своје личне интересе, па онда, у колико стигну, чувају и опште државне интересе.

Господо, ја овим својим говором не желим да врбујем господу колеге, нити ми је то намера. Ја излажем своје схватање и тражим да се оно поштује, као што ћу ја поштовати индивидуално

схватање свакога од вас, јер то је наша дужност; али, желим да се унесе што више такта у овај дом.

Господо не упуштајући се даље у разматрање самог овог буџета и у систем опорезовања, већ остављајући то осталим говорницима који можда још боље од мене познају локалне прилике, ја вам, господо, могу рећи само ово: да ако је питање о стандарду живота, онда треба мало чешће силазити у најниже слојеве нашег народа и видети какав је тамо стандард живота, па онда стављати питање и алтернативу: да ли је теже ономе који се одвикне од разних деликатеса, од кечиге с мајонезом, па спадне на печење с пања, или је теже ономе који спадне са печења с пања на сув хлеб. То треба да имамо на уму, јер човек не сме само унапред да гледа, него треба по који пут и да се окрене; јер, кад бисмо се ми који водимо политику чешће окретали, друкчије би смо се разговарали и правилно би смо мишљење имали о овом систему који није згодан, који не ваља, јер се њиме руше карактери и политички морал.

На завршетку, господо, могу да вам кажем једно. Оно што ми желимо са ове стране, желе сви национални људи са оне стране. Нама требају они људи у овој земљи који ће с нама у заједници да мисле, да имају једну југословенску мисао и једну заједничку сарадњу која мора бити пријатељска и искрена, а сви они који данас претстављају опозицију, било ван Парламента било у овом Парламенту, сви су они нама добро дошли ако једнога дана дођу у овај дом и признају да су унитаристи, признају јединство и државу, ми ћемо са њима заједнички расправљати сва наша локална питања компромисно, пријатељски и братски у овој држави. И нико нека не заборави да време и право свих добронамерних Југословена погинути никада неће у овој земљи. (Одобравање и плескање на левици).

Претседник Стеван Ђирић: Има реч народни посланик г. др. Војислав Дошен.

Др. Војислав Дошен: Господо народни посланици, чули смо више предговорника који носе барјак Југословенства, а знадемо да су они тек тако звани ново печени Југословени. Ја желим да кажем да сам још из средње школе заступао југословенску идеју. Знам када је дошао шести јануар да смо ми југословени били одбачени, интернирани и протерани и да су дошли они, који су нас гонили да носе барјак Југословенства. И зато мислим ако они данас говоре, да је то мало и депласирано. Ми смо видели да се пуних седамнаест година целокупна наша државна политика водила око југословенскога питања, хрватскога питања и србијанске хегемоније и око таквих питања, која наш народ нити најмање у идејном смислу не интересују, јер наш народ гледа праксу и како се спроводи она политика која се тиче најпре његове коже.

На зборовима које сам одржавао и пре шестог јануара имао сам обичај да питам бираче да ли је који од њих тога дана, кад је устао, помислио на то да је Србин, и нико ми то није потврдио, али ми је одговорено да је сваки помислио колика му је пореза, пошто су цене житиу и шта коштају остале недаће, које долазе од рђаве политике, која се експлоатише у личне сврхе.

Ми видимо кад читамо новине да имамо на-шичку аферу. Чули смо шта је са друштвом Ба-тинџол, то су политике које треба ми да критику-јемо, а да оставимо на страну питања локалне по-литике која нас се не тичу ни најмање, јер треба да идемо напред са оном политиком, која се тиче најширих слојева нашега народа. Ако та политика буде добра, никоме неће пасти на памет да про-даје какву српску или хрватску политику.

Видите господо, Видовдански устав је донет зато да се учврсти оно југословенство, које смо по праву ми бивши самостални демократи изми-слили. Ви сте сад господо узели тек године 1935 у фебруару југословенство а ми смо га пропове-дали 1918 године. Ми видимо, господо, да је из тога Устава резултирала једна хомогена влада, која ни најмање није доносила јединствене законе.

Ми смо имали у оно време шта више и Мини-старство за изједначење закона и то Министар-ство је донело и такав закон, уз сарадњу онда-шње Народне скупштине, у коме је „*expresis ver-bis*“ речено да штампани текст важи за остале де-лове државе, а курзив да важи за предратну Ср-бију и Црну Гору. Значи да смо добили у 1923 години закон који прави разлику између пред-ратне Србије и Црне Горе и осталих југословен-ских крајева.

Ја ћу бити слободан да вам изнесем из тога закона неке пасусе, па да видите колика је разли-ка направљена између нас пречана и ових других из предратне Србије и Црне Горе, како то закон каже.

Имате тарифни број 138 који говори о суд-ским обезбеђења и ту се плаћа 1% пристојбе за та обезбеђења, ако их има више да се спроводе у истој ствари на територији више средских судова, онда се за сваку територију плаћа по 1%. Код нас није реткост да неко има имовину у више срезова, јер су границе срезова рђаво повучене, јер о нам нико бригу не води, па узмимо, да се ради о једном милиону динара, то би била егзе-кутивна такса 20.000 динара. Предратна Србија и Црна Гора егзекутивду таксу по овом тарифном броју плаћа 5 динара. Зашто је скупљи пречански милион динара за 20.000 динара од милиона из предратне Србије и Црне Горе. То нико не може да одобри, па ни ви из предратне Србије и Црне Горе.

Имамо другу ствар из овога закона, који го-вори о наследној пристојби. И тај је тарифни број курзивним словима написан. То је тарифни број 23. Ту се у првом реду један минимум осло-бађа од наследне таксе, али само за предратну Србију и Црну Гору, а за нас не. Некада је било, па је укинута, јер кажу да је погрешно тумачено. Код нас је остала мађарска уредба на снази, иако је овај закон донешен у време Југославије, јер се по мађарској уредби више плаћа него по југосло-венском закону о таксама. (Војислав Ђорђевић: Има ли супротних примера?). Нема, кажите ми ако има.

Господо народни посланици, на примедбу г. Ђорђевића казаћу му у конкретном случају ово: Имају два човека сваки по 100.000 динара у Др-жавној хипотекарној банци у Београду. Један је из Војводине, са бивше територије Мађарске, а други из Београда. Београђанин умире и онај из Војводине умире. Наследник Београђанина плаћа три и по хиљаде динара а онај пет и по хиљада

динара, а 100.000 динара војвођанских равни су 100.000 динара београдских.

Господо, ја желим да вам кажем да су то она питања која интересују онај народ где сам ја биран. Тамо није било ни Донтовог система, ни премије, тамо је свако добијао према већини коју је имао и мандат, био он из Владе, или из опо-зиције.

Господо, ја ћу бити слободан баш због тога што ми је г. Ђорђевић приметио, да после његове упадице споменем у вези са овим фаворизира-њем, односно у вези са кравом и мужењем у Вој-водини и ово: Пореска управа у Неготину, оп-штине криволачке издала је један позив, односно једну пореску опомену од 5.679 динара порезе за земљиште колико један порески обвезник има да плати на име државног, бановинског и општин-ског доприноса за земљиште у површини од 90 хектара и 99 ари површине, што одговара нашим 150 јутара земље. (Један глас: Али какве земље и каквог квалитета?). Ја, само тврдим, да површина од 90 хектара и 90 ара плаћају у Кавадару 5679 динара, и да та површина ма какве земље, одго-вара нашим 150 јутара. Господо, допустите да кажем да ме чуди што господа земљорадници праве упадице, а не знају како је катастарски приход утврђен у нашој земљи, да за сваки срез постоји и има изванредан кључ, по коме се плаћа, и да су обе ове земље првокласне. Ту је земљу аграрна реформа прогласила способном за коло-низацију, а то значи, да је по држави утврђено, да је та земља тако родна, да се може од 5 хек-тара колико један добровољац или колониста до-бија, живети и опстати, међутим, код нас у Вој-водини и Банату има много земље, која је про-глашена неспособном за колонизацију. (Један глас: За добре паре!) Чист катастарски приход за вардарску земљу од 150 јутара утврђен је на 27.909 динара, а за наших 150 јутара земље утвр-ђен је на 132.600 динара. Господо, ефективно из-лази да се у Војводини плаћа државног и бано-винског пореза и приреза на 150 јутара земље 23.917.40 динара, док се за исти број јутара у Вардарској бановини плаћа свега 5.670 динара. (Гласови: Што сте се окомили на Вардарску бановину!) Господо, ја се нисам околио на Вардар-ску бановину, али ја питам зашто су се ови, који паре узимају, окомили на Војводину. (Граја). Да-кле господо, народни посланици, ипак ми стари унитаристи имамо способности за спровођење унитаристичке политике, кад сте се сви ви и с де-сна и с лева ујединили кад сам ово овде утврдио и изнео.

Господо, у Банату једно јутро земље има да плаћа на име свих доприноса, државних, бано-винских и општинских приреза 300 дин. заједно са водним доприносом. Ја вас уверавам да ове го-дине код нас просечни род у средњем Банату и у северном Банату није пребацио просечно нити 4 м жита. (Један глас са левице: То је много, код нас три у Мачви!) Али ви не плаћате то што ми плаћамо. (Један глас: Откуд ви то знате?) Био сам ја и у Мачви, питам ја куд год прођем шта се где плаћа. (Један глас: Плаћамо ми 38 милиона годишње!) Када се добије један метар жита, који се стави у земљу за семе, остаје три метра за све режијске издатке и плаћање порезе, или да се тачно изразим не остаје му ништа јер финанси-ски порески егзекутори стоје код вршаћих ма-

шина па му дигну све. (Гласови са левице: Тако је! То влади кажите!) Према томе господо народни посланици, ово што је сада речено да се је снизила земљарина за 33% то за Војводину није ништа. (Узвици на левици: Тако је!) Исто тако се је могло изаћи Војводини у сусрет па да се је рекло, не требаш уопште плаћати земљарину, али то ће ступити после 20 година на снагу. (Гласови на левици: Тако је!) Порески извршитељи стоје поред вршалице, и народ нема хлеба, и ја апелујем на владу да она помогне у садашњој ситуацији, а не у будућој. Ја, господо народни посланици, желим да приметим да онај амандман ступа на снагу 1 јануара 1936 године, а ми по Пореском закону морамо да платимо земљарину августа и октобра 1935 године. Па какву смо помоћ добили? (Гласови на левици: Тако је, никакву.)

Ми, господо народни посланици, имамо и тај малер, једили се ви или не једили, али ја ћу да кажем, да се са нама поступа као са каквим пасторчетом и то, господо народни посланици, кроз свих 17 година од ослобођења и уједињења до данас. Ми смо имали, господо народни посланици, и једну промену територије са Румунијом у 1925 год. и 1926 год. Тада је повучена нова државна граница. Ми смо уступили Жомбољ, а добили место Модош, које смо прекрстили у Јаша Томић, и добили смо место Пардањ и ово прекрстили у Нинчићево, вајда због великих способности тадашњег министра иностраних послова. Међутим кад смо добили та нова места и те нове територије, никоме није пало на памет да удовољи жељама и потребама народа, па да се арондирају срезови, него је остављено кака је за сада; т.ј. спојили су више остатака од више срезова у један срез. Тако срез у којем сам ја изабран има сасвим на северној тачки три општине: Св. Хуберт, Шарлевил и Солтур. Када се путује у среско место возом, онда се мора најпре да путује кроз срез Велика Кикинда, па после тога мора да се пропукује цели срез Нови Бечеј, па после тога мора да се пропукује срез Петровград, после мора да се прође срез алибунарски и онда тек да се дође у среско место Јаша Томић. Господо, ја сам поднео један амандман, те сам тражио да се законом спроведе другачија арондација мога среза и суседних срезова. Ја мислим да услед краткоће времена тај амандман није, као и сви остали, ни прочитан. (Гласови са левице: Тако је!)

Господо, кад срески начелници шаљу извештаје, онда кажу, да је срез добро арондиран, јер код сваког смртног случаја, пошто на селима живе Немци, који имају на гробљу костурнице, добијају по 1.000 динара разне километраже и дневнице, а то се дешава сваких неколико дана. Кад би имали по 100.— динара дневнице и километраже, онда би рекли да срез није добро арондиран, па би му онда веровали, јер народним посланицима и народу неће нико да верује, ако срески начелник противно тврди.

Господо, овај буџет какав је сада, у главном је дело оне владе, коју су помагали свесрдно моји пријатељи г. Воја Лазић и г. Воја Ђорђевић. (Гласови са левице: Коју сте и ви помагали!) Ја је нисам помагао, и зато сам био одмах у клубу нападнут од г. Воје Лазића и г. Воје Ђорђевића. Пошто због краткоће времена садашња влада није имала могућности да донесе други буџет,

јер је имала на расположењу свега неколико дана, то се овој Влади не може предовезивати много, само је ова Влада учинила грешку у толико, што није дала три до четири дана више времена, па да су се могли важнији амандмани претресати и узети у обзир, јер би се тако решила крупна питања са свега три до четири ретка штампаних текстова, а не би се провоцирали никакви издатци ни за државу оптерећења.

Господо, овде има једна ствар, која се мени лично допада, а то је, да се дође до једног новог изборног закона, јер овај закон по коме је ова скупштина изабрана, није уопште никакав закон. То је мало шала и комедија, али озбиљног нема много унутра. Ми смо видели да ту има посланика који су ушли са 300 гласова док је онај који је добио 10.000 гласова, „пропао”. Зато, господо, да би могла права демократија да дође до изражаја, да би народ могао рећи своју пуну реч, треба дати могућности да гласује онако, као што је то ред да се гласа, као што је и раније гласао и да већина увек мора да добије онај мандат у јединици, у којој се избор спроводи. (Један глас са левице: То тражи Мачек!) То тражим и ја а то су тражили и радикали још у предратној Србији, и спровели су.

Господо, из тих разлога, пошто ће баш ова овлашћења, која су неки народни посланици напали, дати могућности да се поврате народу одузета права, ја ћу баш из тих разлога да гласам за предлог Финансијског одбора, али овде кажем, да бих апсолутно, кад би се одвојено гласало о буџету и овлашћењима, гласао против буџета као таквог, јер буџет апсолутно не одговара народним потребама.

Господо, на ове примедбе, које су ми пале са левице, могу да кажем, да не знам, да ли ће те ви у Осјеку и у Славонији код идућих избора ући у Скупштину, а код нас је мало друкчија ситуација, па се зато и буните, а иначе је тенденција да вас тамо не бирају, а ми, макар и да пропаднемо, тражимо да народ дође до изражаја, који му и припада.

Господо народни посланици, на завршетку мога говора молим, како вас тако и Кр. Владу, да оно што је пропустила у буџету да учини, да учини нешто и за тај народ из Војводине, бар у оним стварима које се тичу обичне администрације, које не коштају ни динара, да се помогне бар тако и да се тај народ донекле задовољи, јер је заслужио и скупо платио ту рђаву администрацију коју тамо има. (Одобравање.)

Потпретседник др. Јосип Режек: Реч има народни посланик г. Војислав Лазић.

Војислав Лазић: Господо народни посланици, ја не могу а да пре него што пређем на излагање свога мишљења по овоме буџету не одговорим предговорнику г. Дошену. По његовом излагању изгледа да је у Србији такво стање да у њој тече мед и млеко, да су Србијанци повлашћени на штету других крајева наше отаџбине, те да ми Србијанци пливамо у добротама и живимо у сјају и блеску а други крајеви тону и пропадају. Од једног народног посланика не може и не сме очекивати такав говор или такво мишљење изражено у Народној скупштини. Такав један говор не може да се држи ни на једном политичком збору од једног политичког кандидата који жели да буде народни посланик, а камо ли изречен у овоме дому. Народни

посланик претставља целу земљу, и зато мора имати на уму како прилике на Приморју тако и на крајњем Југу и на крајњем Северу, мора имати на уму како проблеме Војводине, тако и проблеме Србије и Црне Горе и проблеме Јужне Србије и Хрватске; а исто тако и проблеме Словеначке и уопште проблеме свих крајева ове земље. Ја могу да одговорим г. Дошену ово: Ако би ми Србијанци упоредили стање које је било пре рата у нашој малој Србији, ако хоћете и у политичком и у економском погледу, са стањем које данас постоји, ми би морали да заплачемо за стањем мале Србије. Ми смо за време рата трпели и поднели много више него ли иједан крај наше отаџбине. Ми смо били изгнани из наше земље, па ипак ми нисмо изгубили веру, да ћемо се у ту земљу вратити и да ћемо је ослободити, ми нисмо изгубили дух или наду и та нас је нада довела да имамо данас ову нашу велику и лепу отаџбину у којој треба све проблеме и све тешкоће сложено да расправљамо и решавамо, не овако како би желео да их расправља г. Војислав Дошен. (Одобравање на левици). Ми смо подносили те жртве онда, а подносимо их и данас и подносићемо их и у будуће за опште добро свих нас.

Али оно ради чега сам ја изишао да говорим, јесте по моме схватању најжитније питање данашњице. То је питање села и сељака.

Господо, ми смо сељачка држава. А зашто смо ми сељачка држава? Сељачка смо држава зато, што је сељак најмногобројнији, што је сељак тај који највише ствара у овој земљи. Сељак је темељ и основица државе. Он је тај који производи и на чијој производњи све лежи. На производњи сељачкој и на сељачким леђима заснована је ова држава. Засноване су и све финансијске потребе државе, заснована је и извозна трговина. Јер, шта ми извозимо на страну? Извозимо само оно што сељак производи, и по нашем извозу цени се и богаство наше државе.

И данас кад погледамо стање у коме се сељак налази морамо да кажемо да је то једно од првих питања које мора да се реши.

Господо, у једној сељачкој држави као што је наша мора се водити сељачка политика. Али нажалост од рата па на овамо није вођена сељачка политика него је вођена капиталистичка политика. Сви закони и ова уређења у овој земљи када се доносе, да се гледа у првом реду како ће то да одјекне на село и на сељака и да се увек о сељачком интересу води рачуна. Ја не тражим да сељак буде господин, нисам никада то тражио нити то може да буде, да буде капетан, начелник, директор или министар, сељак то неће, сељак хоће да остане на својој њиви али да од те њиве и зараде на њој може да живи, да има користи.

Али нажалост ја констатујем да од 1925 године па на овамо сељак је почео да тоне, сељак је почео да пропада нагло. Зашто? Зато што су цене његовим производима стално падале. Није трпио само сељак у Војводини него сви сељаци широм целе ове земље ма где се налазили. Цеце су падале и шта смо у томе видели? Видели смо да је сељак изгубио за период од 8 година три четвртине своје имовине, изгубио је три четвртине од своје зараде. Цене су спале само на једну четвртину. Ако узмемо пшеницу као главни производ сељака, као главни артикал који се у највећим количинама на нашим пијацама појављује

и на страну извози, ми ћемо видети да је у добу просперитета цена пшенице била 400 динара за сто килограма а данас за сто кгр. пшенице једва се добије сто динара дакле три четвртине нема. Ако погледамо стоку пошто је онда продавана и пошто се данас продаје, видећемо да је један пар волова тада продаван за 16.000 динара а да се данас продаје једва за 3000 динара. И ту је изгубљено више од три четвртине на цени. Али обавезе које је сељак узео и морао да узме на своја леђа, на своју имовину, те су обавезе остале а неке су се још и подигле. Ако узмемо посредне и непосредне порезе оне нису опадале оне су или остале или се делом повећавале.

Ако узмемо што сељак набавља за своју кућу, ми ћемо видети да је врло мали број предмета пустио у цени а многи пак остали на истој цени. И дугови, које је сељак морао да учини ради одржавања и напретка свога имања и своје куће, ти су дугови морали да се погну јер је сељак плаћао велике камате сто на сто а често пута и двеста на сто. И данас је такво стање да је наш сељак неспособан купац, неспособан платац. Не може ништа да купи за своју кућу. И то је тај проблем са којим ми морамо да се бавимо.

Господо, ја морам да упоредим неке предмете да би се видело да је тачно ово што сам рекао. Ја мислим да је то већ свима вама који сте били бирани од стране сељака и који сте за време избора залазили у сељачке куће познато, и кад је то тако, онда се морамо господо запитати шта сад треба да радимо. (Један глас: То сте требали у народу да говорите а не овде). Воја Лазих је и тамо говорио ово исто што говори и овде.

Господо, да оставимо на страну сељачке дупове, да кажемо: да сељаци немају дугова, да ми те дугове избришемо за један моменат, па да видимо под овом коњунктуром, која постоји данас, да ли може да опстане онај који је дужан. Данас за један плуг којим се оре земља и без којег сељачка кућа не може бити треба да се да 1000 кгр. пшенице, а 1925 г. требало је дати 200 кгр. пшенице. (Чује се: Ни толико). Ако упоредимо други један артикал а то је со, без кога сељак не може да живи и где је сељак највећи потрошач, видећемо да је сељак раније могао добити један килограм соли за килограм пшенице, а међутим данас сељак мора за један килограм соли да да три килограма пшенице. Погледајте даље, гас, који сељак мора набавити за осветлење, јер он нема електричнога осветлења у својим кућама, па мора куповати гас. И ту вам је исти случај. И код гаса цена није ништа полустила. Раније је сељак могао купити за два килограма пшенице један килограм гаса, а данас му треба 6 килограма пшенице за килограм гаса. И кад упоредите све друге предмете доћи ћете до овог закључка, да постоји код сељака једна велика несразмера у ономе што продаје и ономе што купује и то ће сељака довести до пропасти. Немојте, господо, сматрати, да ја ово говорим само тек колико да говорим, већ вам ја износим горку истину и кажем да је то чињеница са којом се мора рачунати. Сељак је дошао до просјачкога штана. Сељак нема више средства за живот. (Један глас: То знамо ми сви. Жагор). Е па, кад то ми сви знамо онда како можемо гласати за буџет који је раван буџету из 1927 г. и још већи. Ми смо имали 1927 г. буџет 12.400.000 динара, а данас имамо буџет од 15 ми-

лијарди динара. (Гласови: Да смањимо буџет!). Јесте господо, ја тражим да смањимо буџет према платежној моћи народа и зато треба да га скрешемо на 4 милијарде динара. Буџет мора да иде на доле а не да, кад сељачки производи иду доле, државни буџет иде горе. У томе и јесте проблем шта ћемо да радимо и како ћемо смањити овај државни буџет. Краљевска Влада није се обазирала на то кад је правила буџет, јер је сигурно мислила да су код сељака новчани извори такви да се сељак може још теретити.

Влада је изнела пред нас један буџет који показује једно огромно повећање само од прошле до ове године. А ја Вас питам у коме је правцу наша држава напредовала од прошле до ове године, колико је напредовао сељак од прошле године до сада, да можемо ове године повећати буџет са читавом милијардом динара.

Погледајте, господо, само овлашћења дата Краљевској влади у овом Финансијском закону. У тексту буџет је повећан за око 240 милиона динара а у овлашћењима за око 800,000.000 динара. То је, господо, читава милијарда динара. Али зато имамо голог и босог сељака, имамо незапослен свет који долази у Београд и тражи зараде, обија разне прагове, па се поново врати натраго и бос. Питамо се како ће он да издржи породицу, коју треба да израни, да одева и обува и да поднесе овај буџет.

Међутим, господо, Краљевска влада када је изашла са декларацијом пред нас није се обазирала на то. Ми у тој декларацији Краљевске владе нисмо нашли ни једне речи о проблемима који су најважнији, нисмо нашли ни једне речи о сељачким дуговима, о раздужењу сељака и раздужењу целог нашег презадуженог народа. Господо, криза, која је обухватила у први мах село и сељака, преселила се из села у варош. По варошима слабији људи, било занатлије, било радници, било трговци, сви су они пропали. У варошима је остало само по неколико богаташа, којима служе сви остали. И када је, господо, криза обухватила тако цео наш радни свет, радни свет и села и вароши, — онда је Краљевској влади била дужност да нам у својој декларацији отворено каже шта она мисли, како ће да реши питање дугова у нашој земљи.

Људи су се задужили, нарочито сељаци код Привилеговане аграрне банке. Казало се: Установљава се Привилегована аграрна банка да спасе село и сељака, а ја питам Краљевску владу да ли је она уверена да је Аграрна банка спасла село и сељака? Ја тврдим да га она није спасла, ја тврдим да га је она још горе упропастила, јер су се сељаци задужили да плате своје дугове, оптеретили су цела своја имања и дали тапије Привилегованој аграрној банци. Сада банка тражи наплату. Они не могу ништа да плате долазе овде и питају се шта да раде, јер им је Аграрна банка узела у попис цела имања и хоће да их прода и исели из куће породице, које имају по 12 до 18 чланова. Овде не добијају никакве утехе, већ очајни враћају се кући да чекају страхан дан избацивања из куће. А ја питам куда ће тај сељак кад буде избачен са свога имања и из своје куће? Шта ће од њега да се створи?

Међутим Краљевска влада је прешла преко тога као да то питање уопште не постоји. Сељак тражи на све стране посла где ће да заради. Ње-

гова му њива није дала ни прошле године довољно. Ове године је суша упропастила све, и пшеницу, и кукуруз, и воће и поврће, и сељак се у чуду пита како ће да се исхрани. Сада се дешава да сељак оставља своје огњиште и одлази у туђ свет да тамо заради да би могао да исхрани своје. Али и то му не помаже, посла нигде нема. Краљевска влада прелази и преко тога питања, као да питање незапослености у овој земљи не постоји.

Господо, стално се говори о националном новцу. Непрестано се говори и свуда се понавља: Чувајмо национални новац, чувајмо национални динар. И Влада господина др. Милана Стојадиновића нашла је за потребно да то нарочито нагласи: Чуваће национални новац, чуваће национални динар. Људи немају ништа противу динара, нити противу његовог чувања, али се питају, и морамо се и ми питати: Да ли нећемо, чувајући национални динар, упропастити националног сељака и отерати га у ационалне елементе. (Одобравање на левици).

Ако дође до продавања сељачких њива, до избацивања сељака из кућа, неће он то да претрпи. Исто тако као што се сељак у рату борио за ову државу, исто тако он ће се борити за његову кућу и за његову њиву.

И према томе чуваћемо национални динар, а створићемо ационалног сељака. То не сме да буде. Ја још једном понављам нека се динар учвршћава колико хоће, али са учвршћавањем динара мора да се решавају и други проблеми који су у вези с тиме. Ово нарочито хоћу да кажем у присуству г. Претседника Владе који је као ранији Министар финансија први почео са учвршћавањем динара. Он је тада требао да каже куда ће ово да нас одведе. Да ли ће због учвршћавања динара доћи до пада вредности наших имања, да ли ће једна имовина која је вредила 100.000 динара спасти на 25.000 динара, или она од 10.000 динара на 2.5000 динара, а обавезе да остану на истој висини? То је немогућно. Нема чиме да се обавезе сносе. Дужност је била сваке Краљевске владе која је радила на стабилизацији динара да у исто време ради и на стабилизацији народног живота. Једно са другим мора да буде стабилизовано. (Један глас: Хоћете инфлацију?) Ја кажем ово: или мора бити инфлације или мора бити довођење живота на његов прави стандард. Господин каже, да ја тражим инфлацију а ја га питам чиме ће да се плати буџет од 15 милијарди? Не може да буде да цене наших производа буду ништавне а да опет остане буџет на истој висини кад народна зарада опада. Морате да снижавате и буџет, морате да подешавате и народне терете према висини динара. Вођено је рачуна само о динару, а није вођено рачуна о последицама које ће пасти на народну радиноост и на народни живот. Према томе ми не можемо веровати Влади г. Стојадиновића, она је израз капиталистичког система, она није способна да решава ова витална питања, није способна да решава питања народног економског живота. (Граја и протести код већине).

Господо, кад ми већ извесна господа добацују: „Ви бисте то сигурно решили”, ја им одговарам, да нисам био надлежан да то решавам, али је био позван да то решава г. Стојадиновић и није добро решио. Да поменем и једну одлуку г.

Стојадиновића из скоре прошлости. Он је ту скоро укинуо таксе и порезе на аутомобиле и ми смо одједаред видели — шта? Поврвели су аутомобили на улице. Две трећине аутомобила биле су у гаражама. Господа није хтела да плаћа порез и таксе на исте, а сада је по ослобођењу све то пуштено у промет и господа се без порезе и таксе возе. (Један глас: Чија је влада била?) Г. Стојадиновић је био Министар финансија и он је то решио, а то сигуно не користи сељаку јер он аутомобила и нема.

Тако исто он је као Министар финансија објавио, да је смањено цене дувана. Међутим онај дуван који пуши сиромашни сељак, радник и циганин, остао је на истој висини, а смањене су цене луксузним цигаретама које пуше господа. Пало је то народу у очи. Није народ такав да не прати то. Прати он то и зна он све шта то значи. И, према томе, господо, за мене је јасно као дан да се не може у исто време кад се заступа капиталистички рад, и крупни капитал, да се заступају и интереси сељака, радника и занатлија, као широких друштвених редова.

Господо, што се тиче буџета самог, као таквог, ја сам казао јасно како о њему мислим. Буџет је много велики. Он је такав да тај буџет није слика народне моћи. Он је преоптеретио народ. Народ те дажбине које буџет предвиђа не може да плати и онда, господо, нама не остаје ништа друго него да тај буџет бришемо. Плате чиновничке морају да дођу у склад са моћи народног плаћања и са ценама пољопривредних производа. Па онда пензије морају да се укидају и да се смањују на ону меру како народ може да плаћа. Све оно што пролази кроз буџет, господо, мора да буде верна слика народне моћи. Ја вас, господо, сада питам шта онда остаје? Хоће ли г. Министар да смањи те плате? Хоће ли чиновници да служе под тако смањеним платама? Онда ће чиновници да се буне и да кажу: ми не можемо да останемо под оваквим платама! А како ће народ да плати то? А сада ја питам онога господина који ме је мало пре питао хоћу ли инфлацију: шта да се ради, хоће ли држава да смањи плате и пензије или ће да остави буџет овакав је, и државни и бановински и општински на 15 милијарде динара, иако народ нема да плати ни пет милијарди. Чиме ће да покрије ову велику разлику? Зато, господо, што ја не видим уопште да је овај буџет израз народне моћи, што не видим да је овај буџет реалан, па када би и имао поверење у ову владу, ја не бих могао ни у ком случају да гласам за њега. Ја сам већ унапред казао да немам поверења у ову Владу и зато ја и са једног и са другог разлога изјављујем да ћу гласати против овога буџета.

Има још разлога, господо, са којих и ви треба да гласате против ове Владе, односно против овога буџета. Господо, Влада тражи једну велику жртву од нас. Она тражи да јој дамо овлашћење да сама она доноси законе без нашег учешћа. То су овлашћења која иду тако далеко да засецају у част свију нас посланика. На страну што та овлашћења која Влада од нас тражи понижавају парламентаризам, понижавају Народно претставништво као установу, та овлашћења понижавају нас као људе. Ми смо пред нашим бирачима одговорни. Нас су бирачи послали овде да ми доно-

симо законе у име њихово. Нас бирачи нису овластили да ми можемо њихово поверење дато нама да преносимо на другога а овде се тражи да ми овластимо Владу да она без нас донесе ова три закона што значи да ми своје право уступимо Влади. Господо, давање таквог овлашћења противно је Уставу. Узмите Устав па прочитајте. Немојте се ослањати на то да вам то тумаче господа из Владе, немојте се ослањати да вам то тумаче правници, него тумачите га ви сами по вашој зрелој памети. Ви сте народни посланици. Вас је народ овде послао а када вас послао значи да сте зрели људи, нисте деца. Прочитајте Устав, коме смо дужни сви да се покоравамо, и видећете да немате права да своју власт преносите на Владу. Устав вам то забрањује. У Уставу се каже да законе доноси Народно претставништво. Влада има само право на предлоге а нема право на доношење закона.

А ми смо, господо, дужни да предлоге које нам Влада поднесе проучимо, па да их примимо или одбацимо или изменимо. Ја, господо, можда мислим о тим законима много боље него што и сама Влада мисли. Ако су ти закони намењени да се задовоље пуне политичке слободе народне, можда сам ја у томе ширих погледа од саме Владе: можда Влада неће дати у тим законима оно што ја хоћу. Али на страну, господо, то шта Влада мисли. Можда она мисли да донесе реакционарне, а можда опет мисли да донесе потпуно слободне законе: она то нама није казала, а ми морамо знати шта она мисли с тим законима да ради. И ја вас питам, господо, на основу чега преносите ви пуномоћије на Владу да она те законе сама донесе, а сами не знате какви ће ти закони да буду. И зато ја вас, господо, питам, како смете да погазите Устав, како смете да погазите закон на основу кога сте бирани и на основу кога сте дошли овде, на основу чега смете да погазите народно поверење. Ја мислим, господо, да ви то не можете и да нећете да учините. Можете господо, да учините, али би то било гажење Земљског устава и ништење позитивних закона у овој земљи. Ви, господо, ако хоћете можете да извршите и самоубиство (смех), али, господо, ви који будете гласали за ова овлашћења, извршите самоубиство над једним својим правом. Немојте да вам се то доцније љуто свети. Нека Краљевска влада изнесе пред нас те законе. Зашто она бежи од нас? Каже се, то су хитни закони: ако су ти закони хитни, нека их она изнесе пред нас и ми ћемо да их решимо. Ми од те хитности не бежимо. Ако су и избори потребни, ако и њих тражи државни интерес, нека и они буду, јер ми не треба да бежимо ни од чега што иде у корист државе. Ако су дакле ови закони потребни да народу дамо пуну слободу збора и договора, ако су потребни да народу дамо потпуну слободу штампе или ако су потребни да имамо потпуну слободу изборног система, ја сам за то да те законе одмах донесемо. Ми од тога не бежимо. Све што налажу народни и државни интереси ми морамо бити готови да дамо, јер нас је народ за то овамо и послао а не да радимо овако као што нам Влада предлаже па да нам се после свако подсмева и да нам у очи каже, ви нисте смели да донесете те законе, него сте пренели право на Владу. Господо, овај Финансијски закон предложен уз овај буџет изгледа ми као некаква циганска торба.

Као што циганка кад пође у село у прошњу, трпа у своју торбу и меса и хлеба и пасуља и све друго што јој се да, тако исто и Влада је стрпала у овај Финансијски закон све што она мисли да уради. Овде има закона који са буџетом немају никакве везе и зато настаје питање ко може да зна законе у нашој земљи. То нико не разуме. Ни један правник у овој земљи неће се умети снаћи у овом Финансијском закону. Ми смо зато ту да доносимо законе. Па зашто те законе трпати у Финансијски закон. Каже се хоћемо да идемо кући, да идемо на одмор а остаће Влада да она сама без нас законе доноси. Па ако Влада није сустала нисмо сустали ни ми. Нећемо да идемо кући, већ хоћемо да радимо овде за народ и у име народа. Нећемо да идемо кући, хоћемо да радимо. (Пљескање на левици). Господо, ја тражим од Краљевске владе да најозбиљније узме у оцену питање овога проблема који је сада на дневном реду, а то је питање сељачко и питање радничко. Народ ништа не може да заради, он очекује да од јесени уђемо у гладну годину. Ова година је у погледу жетве страховито подбацила у целој земљи, никада горе. Зато ако Влада мисли да истера овај буџет који је предвидела од тога народа који је го и бос и који већ сад нема хлеба, ја мислим да се она преварила. Зато ја тражим и предлажем: прво смањење цена на свима монополским предметима. Тражим смањење трошарине на гас, смањење трошарине на со. Тражим појевтињавање дувана онога што народ пуши. Па онда, господо, тражим да се једанпут цене земљорадничких производа ма како стабилизују. То није немогуће, господо, то је могуће, али се пустило судбини то питање. А динар се није пустио судбини. Динар мора бити чврст. А где су нам динари? Откуда нам динари? Каква нам је вајда од чврстог динара кад сељаци динаре у опште немају.

Изашао је у новинама један комунике Краљевске владе у коме се каже: Краљевска влада бавиће се и бави се питањем цена земљорадничких производа. Каже се: решено је питање пшенице. Пшеница ће сада бити 120 динара, а на пролеће биће 140. То је стара песма. То је песма коју ми имамо од рата на овамо. Увек кад ми сељаци на пијац долазимо цена је мала. Она данас није 120 динара, она је једва 80 или 100 динара. А на пролеће, ја верујем, да ће бити и 140 динара, а тврдо верујем да ће бити и 200 динара. Али сељак неће имати онда шта да прода, него ће имати да продају они велики богаташи који нити ору нити сеју, а вечито се интересују о томе колико смо ми посејали. Они ће да зараде и ако нису ни орали ни сејали, а сељак који је произвео, нема зараде и биће вечито и го и бос.

У Финансијском одбору, Министар пољопривреде г. Станковић рекао је да ће цене земљорадничких производа сад бити мало лабилне, али у пролеће биће високе. То ми знамо и без њега, то није морао да нам каже. То је освештана пракса, која код нас вечито влада јер је то био систем свију капиталистичких Влада па и ове Владе г. Стојадиновића. Кад сељак продаје онда је јефтино, а кад купује онда је скупо.

Нећу даље да дуљим, него изјављујем да ћу гласати против буџета, јер тиме гласам неповерење овој влади, у коју немам поверење. (Пљескање на левици).

Потпретседник Фрањо Маркић: Има реч народни посланик г. Мита Димитријевић.

Мита Димитријевић: Господо народни посланици, после овакве завршне речи нашег друга г. Војислава Лазића, који је заузео један морални став према Влади, и који са тога моралног става изјављује да неће гласати за овај буџет и да нема поверења у Владу, ја сматрам да ми је дужност да му учиним један апел, а тај апел састоји се у овоме: да г. Војислав Лазић поднесе оставку на положај Потпретседника Народне скупштине, јер је изабран од већине парламентарне, а не од мањине, у чије име г. Лазић говори. (Одобравање и пљескање код већине).

Господо, кад је реч у г. Војиславу Лазићу који говори и сувише о моралу, онда допустите, господо, да му ја кажем овде пред свима вама: да ја имам у свом цепену једно његово лажно поравнање, у коме он врши деобу лажним поравнањем, одричући се свега свога имања у корист своје браће, ради тога да не би платио дугове (Протести на левици).

Господо, ако неко хоће да прави анкету о моме националном раду и исправности, ја, ево, све вас, господо, молим да наредите ту анкету, а ја желим да један члан у тој анкети буде сам г. Војислав Лазић, да се утврде све клевете са њихове стране. Ја молим да се нареди анкета и да један члан у тој анкети буде г. Војислав Лазић. (Приговори на левици).

Сада прелазим даље, а то је, господо, да са овога места кажем јавно и отворено, на радост свију нас, на радост народа нашег, да се наша унутарња политика налази већ на прелому, на прекретници. Пут је отворен. Почела је ликвидација прошлога политичкога периода, који је трајао до петомајских избора. Нема те силе која ту ликвидацију може зауставити. Сам живот иде напред. Из једног политичкога периода, ево, прелазимо, на срећу народа, у један нов период, у период који у самој ствари, господо, није ништа друго до здрава еволуција, логична еволуција манифеста шестојануарског нашег Блаженопочившег Краља. Нов период који се ствара није никакво рушење, нити обарање оне главне идеје изражене у Краљевом Манифесту. Главна идеја шестојануарског манифеста садржи се у овим речима, у овој девизи нашег Блаженопочившег Краља: „Чувати јединство народа и целину државну, то је највиши циљ моје владавине, а то мора бити и највиши закон за Мене и свакога“. Ова идеја, господо, остаје нетакнута. Декларација Краљевске владе базира се баш на идеји чувања народног и државног јединства.

Господо, у новом периоду, који сад настаје, шта се променило од шестог јануара? Шта се променило од г. Богољуба Јевтића до г. Стојадиновића? Наш поштовани друг г. Јеша Протић (Глас: Јеремија!), г. Јеремија Протић рекао је малочас: „Зашто се г. Стојадиновић није јавио посланичком клубу да разговара с клубом и да објасни како је и зашто је дошло до његове Владе и да се консултује о том с клубом.“

Господо, г. Стојадиновић се није јавио клубу, јер се пре тога, и без његова знања, јавио г. Богољуб Јевтић, и позвао све нас да изразимо одмах без икаквога размишљања неповерење Влади господина Стојадиновића (*Драгиша Миловановић*: То није истина). Другим речима да изразимо неповерење поверењу. Запамтите то да ова Влада

није показала ни силуету своју, а од нас је г. Јевтић тражио да јој изгласамо неповерење. Влада је имала само једну ствар, а то је поверење Круне, а ми се, господо, не можемо, просто на захтев г. Јевтића, изјашњавати са неповерењем противу поверења које је Влада г. Стојадиновића тек добила, а која се још ни Скупштини није представила. (Један глас: То није на дневном реду. Милан Банић: Али Ваша силуета није се видеала).

Ја имам бар то задовољство, господине Банићу, да нисам дочекао деманти од народа који ме је бирао. (Милан Банић: То није народ, то је именовано градско веће!)

Г. Јевтић учинио је свакако, један неразборит корак, захтевајући од нас, да на његову реч, као по команди, устанемо против нове Владе и пре њене декларације, само зато што г. Јевтић није у тој влади. Али, остављајући то по страни, треба довести у логичну везу једну са другом Владом, и објаснити како је логичном еволуцијом прешло се од Владе г. Јевтића на Владу г. Стојадиновића. (Др. Урош Стајић: Кадиш, кадиш!)

Г. Богољуб Јевтић, у своје време, добио је свакако, исти мандат за састав своје владе, какав је добио и г. Стојадиновић. И г. Јевтић добио је мандат за смирење народа, и његов је задатак био, да покуша све могућности, како је то и сам рекао у својој декларацији, да привуче на сарадњу све оне групе у земљи, које су дотле биле у подвојености у прошлости. И зар није г. Јевтић позвао све те групе на сарадњу, и зар није задржао кризу Владе неколико дана да преговара са г. Ацом Станојевићем, Спахом, и са г. Корошцем. И када г. Јевтићу то није успело, је ли то разлог за једнога човека широких погледа да се љути и да протестује ако је то неком другом успело.

Господо, петوماјски избори имали су значајну улогу у еволуцији наше унутрашње политике.

У чему је значај петوماјских избора? Јер су се појавиле две листе, једну је листу носио г. Богољуб Јевтић, а другу је листу носио г. др. Владимир Мачек. За листу г. Богољуба Јевтића, широм наше државне територије, гласали су сви Срби, сви Хрвати и сви Словенци. За листу г. Владимира Мачека гласали су такође сви Срби, сви Хрвати и сви Словенци. Господо, када су за листу г. Мачека гласали наши људи у Шумадији, као што су за листу г. Јевтића гласали Загорци међу Хрватима, то је само знак да се обадве листе заснивају на идеји државне целине и народног јединства. И то је, господо, један позитиван резултат петوماјских избора, са позитивним обележјем за листу г. Богољуба Јевтића, али и за г. Мачека. Треба одати правду једној и другој страни. Тај позитиван резултат петوماјских избора, могао би г. Јевтић да запише у своју активу. Али даље од тога г. Јевтић се није кренуо. Он се задржао на том, док су неразборити људи из његове близине, др. Баричевић и г. Банић, и други, видљиви и невидљиви, затварали му пут даље. Ту је зла коб г. Јевтићу. Тиме се г. Богољуб Јевтић показао немогућан. Јер се затворио пут ликвидацији и смривању духова. Његови најближи људи гурали су ствари на траг, а требало је ићи еволуцијом напред. Зато се г. Јевтић показао неподесан. И у току самих избора, над дипломатском умереношћу г. Јевтића, захватили су над њим превласт понеки чланови Владе, колико темпераментни, толико нераз-

борити, и разним непромишљеним говорима и упуствима, компромитовали ситуацију г. Јевтићу, као претседнику владе. Све је то отежало положај г. Јевтићу за даљу еволуцију, за обнову и нормализацију политичког живота. Људи око г. Јевтића вукли су га и одвукли на другу страну, од еволуције ка реакцији, на којем се путу наговештавала нека вратоломна авантура фашизам или томе нешто слично. Како је пак настао и формални разлаз г. Јевтића у влади, нама није познато, нити нам је објашњено. Сад нам се приговара да смо ми, а то је већина од преко 200 посланика, напустили г. Јевтића, и ако смо за њега били везани листом. Ми се нисмо везали за листу Богољуба Јевтића лично, јер он није никакав вођ народни, Хитлер или Мусолини. Ми смо се везали за листу Богољуба Јевтића, не лично, него за програм владе којој је он био претседник. Аутоматски је тиме он постао носилац листе. Те према томе нисмо ми напустили г. Јевтића, него је г. Јевтић напустио нас, т. ј. напустио програм смирења земље и пошао путем крајње искључивости, путем фашизма и авантуре. Ми смо дакле остали на свом путу, еволуције и обнове политичког живота у духу демократије, чиме треба већ једном ликвидирати шестојануарски режим. А време је. И како је г. Јевтић скренуо са тога пута, природно је да је дошла влада г. Стојадиновића, која наставља ту еволуцију. А та еволуција одговара концепцији шестојануарског манифеста, у којем је као девизу, Краљ Александар изрекао ове речи: „Парламентаризам, по традицијама од Мог незаборављеног оца остао је и мој идеал“. А какав је био парламентаризам из доба владавине Великог нам Краља Петра Ослободиоца? То је био парламентаризам у пуном смислу демократски. А то је свакако био и идеал Блаженопочившег Витешког Краља Александра I Ујединитеља. 17 јануара 1929, десет дана после објаве Манифеста, Краљ Александар у свом интервју једном видном журналисту из Париза рекао је: „Ја намеравам да доцније земљи дам праву демократију и прави парламентаризам“, и додао је: „Мислим да се на то неће дуго чекати“.

Господо моја, ако ми идемо путем ових девиза које нам је оставио Блаженопочивши Краљ, ми ћемо доћи до правог парламентаризма и праве демократије. Зашто да се бунимо против тога. Немојмо завијати ствари. Отворено се изјаснимо: Ко је тај међу нама, који жели повратак у надраг ко је тај ко не жели или се буну против демократске обнове наше земље, који је тај који не жели прави парламентаризам, слободну штампу? Поделимо се на томе, па чекајмо догађаје нека нас афирмирају или демантују. Најзад, ко је тај међу вама, који доводи у сумњу искреност речи Блаженопочившег нам Краља Александра, кад је у свом манифесту од 6 јануара рекао: „Ја намеравам да доцније земљи дам праву демократију и прави парламентаризам.“ Та етапа, ево, сад долази, а зар она није господо, јасно и отворено предвиђена у шестојануарском Краљевом манифесту. У питању парламентаризма, једна етапа на прагу је да се смени, и доћи ће с новим и слободнијим изборним законом друга етапа, са више демократије и у парламенту и у јавности.

Господо, „у прави моменат“ то је добро убачена реч, али очекујући да преокрет долази у „прави моменат“, можемо и да закаснимо. Госпо-

до, тешко је посматрати земљу у оном широком обзорју у коме се она налази. Тешко је да ми сами задржавамо тај преокрет. Ја на пример не бих смео узети на себе ту одговорност да кажем да није моменат за то. Ја мислим да велики патриотски инстинкт, који води династију Карађорђевића, није погрешно кад је изабрао овај моменат за повраћај земље и народа стварној, правој демократији и за обнову нашег политичког живота. Ми се морамо журити да час пре дамо Круни онај инструменат, а то је изборни закон, да дамо могућност за нормализацију нашег политичког живота. Може то да нас лично и повређује, може да се деси да Скупштина можда неће трајати колико неко од нас жели али лични интерес није важан, — важан је интерес народа и земље. Ми се у Европи налазимо пред врло тешким моментима, можда у очи врло озбиљних догађаја. Видите колика је настала трка за пактовима. Често се пише од људи, који у политичком животу значе велике ауторите, као на пример Ерио, отворено се пише да је већ компромитован систем колективне безбедности и дело општег мира. Ми видимо шта се дешава око нас и ко нам гарантује да неће већ око новембра месеца да дође до сукоба и рата између Италије и Абисиније, ко зна какав то може судбоносан догађај да буде. И зато, господо, боље је не закаснити, боље је почети с демократском обновом политичког живота што цео народ жели, боље је вратити се нормалном политичком животу што пре. (Упадице са левице). Господо ја сам навикао да будем врећан. То је моја судбина и ја сам то неколико пута казао: боље је бити врећан па ићи своје циљу, до једне здраве идеје, него не бити врећан па не постићи свој циљ. Ви с те стране можете ме врећати колико хоћете, али са моје стране ја говорим само једно, а то је да у овој скупштини има дужност свако од нас да се дубоко замисли, да ли ова скупштина народних посланика може да води рачуна више о свом личном интересу, а не у интересу државе. Ја овде напомињем ово: Све ово што се тражи новим овлашћењима ја сам и у прошлој скупштини тражио, то је и штампано; ја сам отворено у прошлој скупштини говорио за тајно гласање, отворено сам говорио за слободу штампе, отворено сам говорио да врата на овој кући не смеју бити затворена дубровачком бравом, да народ мора доћи у везу са владом, са десницом и левицом. Удружимо се у тој општој идеји и не помишљајмо само на себе и не водимо једну политику која се тиче само нас. Од свих нас макар ниједан не дошао у будућу скупштину, али помозимо да дође један слободан закон.

Забележимо у анализама ове скупштине да смо искрено и одлучно хтели нову политику. А она мора доћи. Ако би који мислили да има неке силе да то задржи, љуто се варају. Нема господо, диктатуре, нема фашизма. Ви који то прижељкујете и гурате томе, бићете разочарани. Тога ни раније није могло бити. Не заборавите да је 1929 године и сам генерал г. Петар Живковић, носилац режима и човек највишег поверења, сам дао баш тих дана, на почетку шестојануарског режима, као претседник владе, изјави једном енглеском листу, у којем је порицао да се ради у смислу апсолутизма или фашизма и да се може уз Краља Александра радити на каквој промени система, наиме

система апсолутизма, диктатуре и фашизма. Кад у нашој земљи 1929 г. није било, по тако мудрој изјави генерала г. Живковића никаквих вратоломних режима, нити апсолутизам нити диктатуре, нити фашизма, то вас ја могу, господо, унапред уверити да тога и сад не може бити и неће бити. (Драгиша Миловановић: Па ко хоће диктатуру?!)

Ако ко то мисли нека добро зна, да тога неће бити.

Ја морам да кажем да овога тренутка коликогод да неко мисли да се може зауставити ова ликвидација, вара се и о том не треба ни говорити нити мислити. Ја господо, отворено кажем да у редовима хрватским, ја сам имао прилике више него ви, да чујем, да видим, да се уверим, да посведочим чак и нашем Блаженопочившем Краљу, да у хрватским народним масама има љубави и привржености према држави, монархији и династији, и да нико није против целине ове државе. Оно што је радио и говорио пок. Радић нису празне речи. Он је оставио у наследство хрватском народу своје велике мисли о јединству и чувању државне целине. Оно што је рекао покојни Стјефан Радић, то је господо, заиста, остало као један аманет који живи. Може бити да између нас и Хрвата није се досад нашао повољан моменат, није се нашао повољна реч, можда се забраздило тамо где није требало, или учиниле се грешке иза којих су долазиле друге и друге грешке. Али, господо, после свих грешака, зар није потребно једанпут прекинути са свим тим и грешкама и експериментима и наћи могућности за једну заједничку и искрену сарадњу са тим народом. (Гласови: Неће Мачек!)

Господо, Радић је једанпут рекао ове речи: „Шумадија је велика и у литератури и у политици и што је човек више проучава више је воли и више јој се диви. Ми смо један народ са Србима. Ми смо једна душа, ми можемо имати конфликте међу собом, али ми ћемо те конфликте заједно и решити.“ Господо, пуно је таквих места у говорима и у писању пок. Ст. Радића. „Ми не водимо политику од Крапине до Сиска и од Сиска до Брода“ — рекао је једном у Скупштини тај велики вођ, — „него од извора Саве до ушћа Дунава, и то је наша словенска политика и то је наша унутрашња политика. Унутрашња политика иде од Марибора до Бевђелије и ми смо ту један народ, једна држава и једна целина.“ Господо, традиције остају. Ми радикали... (Драгиша Миловановић: Зар сте ви радикал, а ЈНС, шта је са њом?)... ми радикали живимо од традиција наших. Подвлачим то и допустите, господо, да сељачка странка, Радићева, и она такође живи од оних традиција свога великог вође и учитеља. (Драгиша Миловановић: А шта је са ЈНС Узуновићевом?)

Господо, ми можемо да будемо данас, можда, подељена, али у дубини душе, ево ја тврдим, у дубини душе ви се сви подједнако слажете с тим, може бити да је то један моменат политичке тактике, али кад буде дошло време, требаће сви приоритети, јер је то велико дело обновити политички живот у духу демократије и чувати државну целину и јединство не речима, не празним декламацијама новопечених Југословена него правом сарадњом и свих оних, који нису у овој кући.

Дакле, господо моја, ми можемо данас да будемо задовољни, што се отвара пут ка једној нор-

мализацији нашег унутрашњег живота. Почетак је био у изборима. То је баш био и циљ, и ако су избори имали какав циљ, то је, да се обнови политички живот у духу демократије. Ако је пак Скупштина имала какав задатак, то је задатак, да се преко ње дође до демократске обнове политичког живота и до здраве сарадње свих Срба, Хрвата и Словенаца, за које је Покојни Краљ казао: „Срби остају Срби, Хрвати остају Хрвати, Словенци остају Словенци, а сви су поноси јер су Југословени”. (Пљескање).

Потпретседник др. Јосип Режек: Има реч народни посланик г. Војислав Лазић ради личног објашњења.

Војислав Лазић: Господо народни посланици, ја мислим да сте ви сви сведоци тога, да ја својим говором нисам никог увредио, а најмање сам увредио г. Миту Димитријевића, и мени је чудо, да је г. Димитријевић могао, чим је изашао на говорницу, да одмах учини неке испаде према мени.

Ако сам ја рекао, да немам поверења у ову владу, ја мислим да тиме није погођен г. Димитријевић, већ да је тиме погођена влада. Ако је влада погођена, имао је неко из владе да узме реч и да је брани, а никако није позван да је брани г. Димитријевић. Али ако је хтео да брани владу, ја мислим да је требао да је брани објективно и онако, како то доликује људима од овога положаја.

Господин Димитријевић је мене позвао да поднесем оставку на положај потпретседника. Молим вас какве везе има мој потпретседнички положај, са мојим поверењем или неповерењем влади.

Мој потпретседнички положај нема никакве везе са владом. Зашто? Зато јер влада мене није ни бирала него ме је бирала Скупштина и то ме избрала онда када није било ове Владе него када је била друга влада. Десио се случај да сам изабран за потпретседника под владом г. Јевтића. Влада се променила и дошла нова влада. Сада није логично, да ја зато што сам потпретседник Скупштине морам имати поверење у нову владу. Јер, господо, ако би се тако схватило, онда значи да ја за један положај потпретседника Скупштине треба да идем уз сваку владу. Господо, ја сам остао на линији на којој сам биран за народног посланика и на поверењу које ми је народ дао. Народ је мене изабрао на листи г. Јевтића и ја сам остао доследан народном поверењу и моме политичком програму на коме сам биран, али ја мислим да сте и Ви на томе програму који сте мене бирали за потпретседника. То што сте ви оставили програм па отишли. (Протести код већине)... то не значи да ја сада требам да поднесем оставку, али ипак сам био спреман да када се уверим, да сте ви напустили програм, а ја се још нисам у то уверио... (Протести код већине)... али, господо, када се уверим, ја сам хтео да поднесем оставку, јер мени, господо не би ни импонувало, да председавам једној посланичкој већини, која је напустила своју линију. Али господо ја то нећу учинити по жељи г. Димитријевића, него ћу учинити по мојој жељи, т. ј. онда када нађем да је моменат за то, а не онда када жели то г. Димитријевић. (Повици код већине: Сада је моменат). То је моје да изаберем, господо, и ја хоћу да изаберем тај моменат и хоћу да вас

видим на делу, да видим да ли сте учинили оно, што као парламентарци не би требали да учините, а то је да будете везани за листу г. Јевтића, да на њој будете избрани, да будете избрани по програму сељачке политике и да ту политику напустите. То ја хоћу најпре да видим.

Потпретседник др. Јосип Режек: Господине посланиче, имате право да говорите свега пет минута, а то је време протекло.

Војислав Лазић (наставља): Има још једна тачка на коју треба да одговорим. Г. Димитријевић је сада отишао мало даље, па је хтео да ме увреди. Опет ја сматрам да то није на своме месту. Ја г. Димитријевића нисам увредио. Ја нисам њему рекао ни једну реч. Најзад што је тражио од мене оставку као потпретседника Народне скупштине, још може донекле да се дискутује, али да г. Димитријевић мене лично вређа, то мислим да није на своме месту.

Г. Димитријевић је рекао да он има у цепу поравнање које сам закључио са својом задругом о деоби имања ради избегавања плаћања дугова. Ја одговарам г. Димитријевићу и вама свима, да то није истина. Г. Димитријевић, па не само он него и сваки други, може имати поравнање моје са мојом браћом о деоби имања, јер је то јавна ствар, али да је то учињено у циљу избегавања плаћања дугова, то није истина, то је клевета. Ја позивам не само г. Димитријевића, не само свакога од вас него и свакога у овој земљи да докаже да је Воја Лазић ма када и ма где покушао да избегне своје обавезе и свој дуг да није платио, или да је ма шта учинио да дуг избегне, да га не плати, ја сам онда одговоран. То никада није било нити ће бити, а моје је право да се са мојом браћом поделим као што је и ваше право да се делите са вашом браћом ако је имате.

Ја мислим да г. Димитријевић није то требао да употреби, јер је то увреда, али сматрам да је г. Димитријевић био у једној заблуди и ја г. Димитријевића нећу да вређам, јер ја свакога од вас подједнако поштујем. Сваки човек како ради у народу тако ће и да прође. Не може г. Димитријевић мене да окаља, ако се ја сам не окаљам. (Одобравање и пљескање на левици).

Потпретседник др. Јосип Режек: Реч има народни посланик г. Вукићевић.

Милан Вукићевић: Господо народни посланици, питање буџетских дванаестина са накнадним и ванредним кредитима врло је важно питање. Том питању треба да се поклати пуца пажња. Са ове говорнице узимам реч да говорим као дугогодишњи бивши члан Главне контроле, где сам радио на примени буџета и финансијског закона. Али пре но што бих прешао на главну ствар ја бих имао да напоменем: да не долазим да говорим као опозиционар, јер би неко то евентуално могао да закључи из мојих разлагања која не иду у корист Владе.

Ја сам господо, биран за посланика у Срезу врачарском на програму бивше Владе Богољуба Јевтића, Владе, у којој је главни сарадник био данашњи Претседник Министарског савета г. др. Милан Стојадиновић. Радећи на томе програму и развијајући тај програм у народу, ја сам дао извесне своје обавезе да ће се тај програм извршивати, и да ће се тај програм примењивати у најскоријој будућности. При томе програму и да-

нас остајем, за њега ћу се залагати и немам разлога да од њега одустајем, јер је програм данашње Владе г. др. Милана Стојадиновића готово идентичан са програмом Владе г. Богољуба Јевтића.

Стојећи на томе гледишту, господо, ја вас молим да тако схватите мој положај, и да ово што будем говорио сматрате као објективну критику на поднет предлог законски, са Уставом и законом у руци. Ја сам научио у државној служби да све своје поступке заснивам на Уставу и закону и од тога мога гледишта нећу одступити ни овога пута. Господа предговорници, који су говорили о овоме питању, говорили су врло добро, али су говорили са мало третирања Устава и закона. Ја ћу се међутим, позабавити и Уставом и законом али пре него што бих прешао на главну ствар, ја сматрам за дужност да учиним извесне напомене у погледу администрирања и уређења наше администрације. Као што видите из ових буџетских дванаестина повећавају се велике суме на државну администрацију. Наш чиновнички апарат из дана у дан расте, нагомилавају се места, стварају се положаји. Да ли је то потребно, господо, чинити у данашње време, економске и финансијске кризе. Да ли је то било потребно да учинимо сад кад је прошло половину године 1935, и кад залазимо у други период ове године, и да ли је потребно да се сад мењају буџетске позиције и кредити. Ја сматрам да то није било потребно, и да је та уштеда могла да се учини народу, а да још већи терет не падне на грбачу народа. Он има и иначе доста да плаћа и не зна се како ће садашње терете, државне, бановинске и општинске издржати, а још мање моћи ће да издржи терете који му се сада намећу да их плати. Предговорник г. Лазвић је говорио о сељачким тешкоћама, које он као сељак врло добро познаје. Али те тешкоће су такође и мени познате, јер их и ја осећам бавећи се економијом на моме пољском имању где живим тако рећи у средини народа сељачког. Сњиме сам свакога дана у додиру. Наш народ трпи али та трпња не би била тешка кад на другим странама не би био стављен у тежак положај, од стране власти, које су дужне да воде рачуна о том његовом тешком положају. Данас кад влада економска криза, приступа се егзекутивним мерама за извршење осуда политичких и приватних, а то пада тешко нашем сељаку. Поступци власти према сељаку су такви да наш сељак долази у очајање. Ако се сељак обрати општинској власти, а он није у вољи председнику дотичне општине, не третира се као човек, него као неко који не заслужује призрење. Ако је отишао код полицијске власти, а није у вољи истих, он мора да остане да чека по два сата докле га не зовну да га саслушају или да му нешто саопште. Ако је дошао код суда, па ту ако странка задоцни за један минут, а тужилац је, каже му се да је доцкан дошао и да пресуда има да се донесе на његову штету. То су господо све ствари, које јако утичу на расположење нашега сељака. Наш се сељак у тој и таквој ситуацији, са правом пита: па шта смо ми у овој држави, да нас нико не предусреће лепо, и не прихваћа, као што то ми заслужујемо; ми смо за ову државу дали и жртвовали све што смо могли, па ипак власт некоректно са нама поступа!!

Ако се појави сељак да донесе што за продају око њега се искупе разне индивиде да га ек-

плоатишу; ако је сељак на трошарини трошарински органи не гледају да му смање наплату трошарине и мерине, него, на против, да му повисе. Ако је сељак отишао на пијацу исто тако пролази. И тамо су се сензали картелисали и убијају цену сељачких производа. Оно што би могло да се продаје по бољој цени не може због тога што су се картелисали поједини трговци. И кантарина и мерина јако терете нашег сељака.

Ја кажем: није само зло у томе што је цена пшенице тако ниска. Зло лежи и у томе што су и други продукти сељачки, као што су на пример сточни производи, млеко и сир, тако исто јефтини, и на њих се велика трошарина плаћа. Нико није подигао глас у овоме правцу па да се одавде о нашем сељаку поведе рачун. Сељак је у тешкој ситуацији. Ако је осуђен да некоме нешто плати, да му се помогне да то плаћање одложи за јесен, или за месец дана, док не прибере летину. Говори се само о сељачким дуговима, а о томе како ће се сељаку повратити изгубљени кредит нико не говори. Међутим сељаку је потребан кредит за побољшање његових послова као и насушни хлеб, и о томе треба да се поведе рачун у вези са питањем о његовим дуговима.

Наши чиновници у свима гранама нису на достојној висини. Чиновништво је данас сувише лабаво. Ја као чиновник могу то да потврдим, јер сам служио, као млад, под много другојачијим околностима него што су данас. За нас онда није било ни празника, а данас се, међутим, ради до 1.30 а поподне нема никога у канцеларијама. У своје време када сам ја био судски чиновник, секретар и судија, давати су преписи за код куће, да би се посао обављен преко недеље, свршио на време, за понедељак. Данас када има толико дактилографа, и мушких и женских, ти се послови врло тешко обављају. Ако се неко не интересује за своју ствар има да чека месецима. Тај јавашлук у канцеларијама треба по сваку цену сузбити, и водити рачуна о томе да се довољан број чиновника запосли у појединим надлештвима, и у оноликој мери, колико је потребно да се послови правилно отправљају. Сувишан персонал не помаже убрзавање рада, него на против отежава. Такав је случај свуда код судских и код административних власти без разлике.

Као државни чиновник у Главној контроли запазио сам да се данас не ради на општинским рачунима који су најбитнији посао рада Главне контроле. Данас има преко 15.000 општинских рачуна недирнутих, непрегледаних, тако да ће једнога дана доћи предлог, да се ти рачуни, услед застарелости, сматрају за разрешене. Услед чега то долази? Долази услед тога што је једном изменом и допуном Закона о Главној контроли преглед општинских рачуна бачен на Месне контроле при Финансијским дирекцијама. Месне контроле при Финансијским дирекцијама, међутим имају ограничен број рачуноиспитача. Тај број рачуноиспитача не може да савлада ни послове које има Финансијска дирекција. Због тога су сви ови други послови стали и по њима се ништа не ради.

Неопходно је потребно да се што пре приступи изменама и допунама Закона о Главној контроли, да би могла Главна контрола да врши своју дужност по закону. Погрешно је било што је стари

закон о Главној контроли измењен, јер по старом закону о Главној контроли, Главна контрола је била та која је прегледала и разрешавала општинске рачуне.

Лабавост Главне контроле огледа се и у томе што нема довољно надзора и над извршењем буџета и буџетских издатака код појединих већих надлештава која се баве наплатама и исплатама за државу. Тако на пример код пореских управа не постоји месна контрола, ма да је она неопходно потребна.

Пореске управе су највећи извор државних прихода, и тај највећи извор нема довољно контроле. Државни заступник при пореским управама није довољан. Судске касе се не прегледају уредно а ни многе друге касе. Поједина надлештва преузела су на себе улогу Главне контроле. Министарство финансија, на пример, узело је у своје руке вршење контроле над њиховим рачунополагачима. Министарство војске, такође, узело је преглед војних рачуна, рачуне прегледају они који су дужни по њима да носе одговорност. Такав ће исто случај бити и у Министарству правде. Главна контрола не одговара данас своме задатку. Без иницијативе Главне контроле поправке у том смислу не може бити. Као бивши члан Главне контроле сматрао сам за своју дужност да ово истакнем, а нарочито да се органима Главне контроле не сме да даје никаква награда за њихов службени рад. Има већ неколико година како органи Главне контроле примају награду за свој службени рад, и од тада, услед слабе контроле, ми имамо толико злоупотреба при државним касама. Ја сам сматрао за потребно да ово овде напоменем, иначе на другом месту не би било вредно да о томе говорим.

Прелазећи на предлог закона о буџетским дванаестинама, и накнадним и ванредним кредитима, имам да учиним примедбу, на првом месту, о формалном саставу овога законског предлога. Овај законски предлог садржи два дела: један део се односи на четири дванаестине, а други део на осам дванаестина. Изнете су глобалне суме, али поред ових других осам буџетских дванаестина приложити су још и ванредни и накнадни кредити. Ти кредити који износе доста велике суме, распоређени су по позицијама и партијама. Увеличане су многе партије и позиције. По тим увеличаним партијама и позицијама могло би да се каже да ми немамо пред собом један предлог закона о буџетским дванаестинама него о буџетским тринаестинама!! Ово нису дванаестине. И кад се додају ванредни кредити онда излази више него што су буџетске дванаестине. Ја мислим да је овде могао Министар финансија да остане при прошлом буџету 1934/35, и да се стриктно држи буџетских дванаестина. Тако је он и радио за ових првих четири месеца а за ових других осам месеци он је учинио једну грешку која се коси са Уставом. Члан 132 Устава је и сувише јасан. Зашто се није о тој уставној одредби водило рачуна, ја то не могу да знам, али свакако да то није учињено намерно него зато што се није прочитала последња тачка наведеног Уставног прописа који је нова јер у ранијем Уставу није постојала.

Члан 133 Устава у другој тачци дословно гласи: Ако је Народна скупштина распуштена пре него што буџет буде решен, буџет истекле рачунске године продужује се Указом најдуже за 4 месеца. Овде је баш тај случај. Скупштина је распу-

штена а буџет није решен. Али после тога стоји трећа тачка која гласи: „Ако се буџет не реши у томе року од 4 месеца може се Краљевским Указом продужити буџет до краја буџетске године.” Дакле, као што се види, овде је остављен најдужи рок од 4 месеца за коришћење дванаестинама. Значи преко 4 месеца више се не може оперисати са дванаестинама. Зашто је то уставотворац урадио? Зашто је уставотворац у садашњем Уставу додао ову тачку: „Ако се у томе року не реши, буџет може се продужити до краја буџетске године”. Одговор може бити само овај: да је уставотворац био свесан да је са дванаестинама врло тешко буџетирати и финансирати. Дванаестине су најтеже сретство буџетирања. Из таквог буџетирања ствара се један хаос, који се, на крају крајева, при склапању завршног рачуна, за дотичну годину, јако свети. Склапање тих рачуна по буџетским дванаестинама врло је тешко. Ја сам имао прилике да разматрам те завршне рачуне и о томе се лично уверим. Моје је уверење да су операције са тим буџетским дванаестинама штетне. Овим потпуно се слажем са гледиштем које је, у своје време, данашњи Претседник Министарског савета г. Стојадиновић, као министар финансија у једном свом говору изнео кад је било речи о буџетским дванаестинама за 1924/25 годину. Ево шта је он казао у таквом једном свом говору: „Дванаестине увек значе неред у финансијском газдинству државе. Оне спречавају нормални ток пословања и наносе штету не само финансијама него и самој привреди народној”. Питање је сада да ли услед неизвршења ове уставне одредбе може да остане овај предлог о буџетским дванаестинама који се коси са императивним наређењем Устава? Моје је мишљење да не може, апсолутно не може. Влада у својој декларацији нарочито је инсистирала на респектовање Устава. И кад је то тако у својој декларацији казала ја мислим да ће Министар финансија узети у обзир ово што ја напомињем и проценити како би се ова грешка могла да исправи. А ја налазим да се ова грешка може да исправи и да зато није доцкан. Правилно буџетирање захтевало је да се Мин. финансија придржава овога уставног прописа и продужи буџет за 8 месеци до краја 1935/36 по старом буџету за 1934/35. Ако би стари буџет био недовољан у погледу кредита, Мин. финансија није ништа стајало на путу да се послужи тражењем накнадних и ванредних кредита.

Накнадни и ванредни кредити нису једно исто. Међутим, они су у овоме буџету комулирани. Радећи тако, не би се имала једна чиста ситуација буџетска, и на завршетку ове 1935/36 године, наступиле би компликације при саставу завршног рачуна.

То је, у колико се тиче рачунског дела поднетог законског предлога. Што се тиче измена и допуна, у партијама и позицијама законског предлога налазим да и те измене и допуне нису могле бити спроведене у овоме закону. За сваку измену и допуну треба да се зна зашто се она чини. У овој прилици, кад се мења један закон и кад се допуњава изменама и допунама, то је немогуће. Овако на брзу руку, као што се сада ради при овом предлогу о буџетским дванаестинама, не даје се могућност народним посланицима да дубље уђу у разматрање ових буџетских проблема, буџетских позиција, и њихових измена и допуна.

У овим дванаестинама, односно тринаестинама, тако да кажем, унета је глобална сума расхода привредних државних предузећа. Међутим сва привредна државна предузећа имала су досад свој засебан буџет, да би се кад се завршава рачунска година, могло да види: да ли су у напредовању или опадању. А на начин, како се сада хоће, то се неће моћи лако да види. Трошиће се и, на крају крајева, сва она добит, ако је буде од тих предузећа, ићиће у корист државне готовине. Тешко ће бити да се утврди да ли су она у напредовању или опадању.

Господо, ја сматрам да је уношење тих привредних предузећа у општи буџет прихода и расхода, непотребно. То није потребно да се изврши сада, а ако би и било потребно да се изврши, могло се је извршити кад буде на реду редован буџет. Иначе шта бива? Имамо за четири месеца буџетирања рађено по буџету 1934/35 године, а сада, за ових осам месеци, имамо један саствим други буџет, буџет који не може да се састави са оним буџетом од раније четири месеца. Дакле, имаћемо два буџета, два завршна рачуна, и можете оислити како ће изгледати тај завршни рачун са оваквим буџетирањем и оваквим финансирањем. Ја сам с тога одлучно противан оваквом буџетирању и оваквом предлогу који је учинила Краљевска влада.

Краљевска влада је предложила још један амандман који се односи на овлашћење да јој се одобри, да уредбама са законском снагом, донесе закон о штампи, закон о удружењима, зборовима и договорима и о избору народних посланика за Народну скупштину. Господо, првобитно је било да јој се одобри доношење закона, па је то сада измењено и узето је да може донети уредбе са законском снагом.

Да би се могла да донесе једна уредба са законском снагом, треба да има ослоњаца у закону или у Уставу. У Уставу нема нигде помена о томе да може да донесе уредбе са законском снагом за ове законе. Устав је прецизирао у коме случају може да се служи уредбама. За овај случај то је искључено. Ови закони, нарочито о избору народних посланика, потичу из Устава. Устав предвиђа доношење закона о избору народних посланика. То је уставни закон, а уставни закони, по науци правној, не могу да се доносе на други начин него

на онај како је то Уставом предвиђено. Устав предвиђа ко има право на предлаже законе, и кроз какав пургаторијум имају да прођу предлози законски. Господо, то је есенцијално, то је уставно питање. Јер ако би се стало на гледиште да Влада и у овом случају може да донесе уредбе са законским значајем, онда нам не би требала ова уставна одредба. Значи, да Влада негира једну уставну одредбу. Са те стране ја не бих могао никако да се сложим са овим предлогом Владе, јер као што рекох тај предлог је у противности са одредбама Устава.

И остали закони: Закон о штампи, Закон о удружењима, зборовима и договорима, то су врло важни закони и са тим законима треба да буде упозната Народна скупштина и да их проучи на начин како се предвиђа Уставом. Одбори који би се делегирани Влади од стране Скупштине и Сената, нису довољни да у овим питањима, са потребном компетенцијом задовоље Народну скупштину. Народна скупштина има права да ово питање свестрано оцени. Пре него што би се донело решење о томе, да ли да се усвоји предлог Закона о буџетским дванаестинама молим да се размисли и оцени, у смислу мојих ранијих напомена, и уставних одредаба, да ли може да да своју сагласност за то да се ови закони могу донети путем уредбе са законском снагом или не. Ја бих предложио Народној скупштини, односно народним посланицима, да обрате своју пажњу на то и да размисле о овоме. Најбоље ће учинити ако ово питање и они сами оцене и проуче са Уставом у руци, као што сам и ја то учинио.

То је што сам имао овога пута да напоменем, а моји претходници су довољно говорили о политичкој страни овог предлога.

Ја овим завршавам свој говор. (Пљескање на левици).

Претседник Стеван Ђирић: Господо народни посланици, предлажем да данашњу седницу закључимо са вашим пристанком. (Сложен одзив: Пристајемо!) Са вашим пристанком данашњу седницу закључујем, а наредну по § 31 Закона о пословном реду у Народној скупштини заказујем за сутра у 8 сати, са истим дневним редом.

Седница је закључена у 21 час.

